ODENSHEITE

AV

HJALMAR FALK

(Videnskapsselskapets Skrifter. II. Hist.-filos. Klasse. 1924. No. 10)

UTGIT FOR FRIDTJOF NANSENS FOND

KRISTIANIA
I KOMMISSION HOS JACOB DYBWAD
1924

Fremlagt i den hist.-filos. klasses møte den 5. decbr. 1924.

A. W. BRØGGERS BOKTRYKKERI A/S

1. Materialet. 1—2. **Al(l)faðir,** Helg. Hund. I, 38, Arnor Tordarson 5, 4, **Al(l)fǫðr,** Grímn. 48, ramser, Gylfag. kap. 9: *fyrir því má hann heita Allfǫðr, at hann er faðir allra guðanna ok manna ok alls þess er af honum ok hans krapti er gert.*

Betegnelsen „fader" for den høieste gud (jfr. *Hléfǫðr, Sigfaðir*) synes å være indogermansk (jfr. Juppiter etc.); men „allfader" kan ikke være noget meget gammelt navn for Oden som jo ikke tenktes som altets skaper. Heller ikke gjenfinnes ordet i andre gammelgermanske sprog; ty. *Allvater* er ungt og vel enten laget efter det gno. ord eller efter mid.lat. *omnipater* (som først forekommer hos den kristne forfatter Prudentius). Man tør da tenke på den mulighet at *all-* er opstått av *ald-*[1], hvorved navnet blir en sideform til **Aldafǫðr,** Brage, Vafþr. 4. 52, ramser, egentl. menneskenes fader (både entallet *ǫld* og flertallet *aldir* brukes kollektivt om menneskene). Jfr. myten om det første menneskepars skapelse av Oden, Høne og Lodur i Vsp. 18, og Odensnavnet *Veratýr.*

3. **Arnhǫfði,** ramser, egentl. „han med ørnehodet", henpeker vel — i motsetning til *Ǫrn* (s. d.) — på billedlige fremstillinger av guden, i likhet med den setersdalske Hernos (egentl. harenese), som var et trehode på en stokk, en såkalt stolpegud. Man har altså å tenke på en i et ørnehode endende stav eller støtte.

4. **Atríðr,** Grímn. 48, ramser, egentl. „den som rier frem til kamp" (jfr. *atreið* „angrep til hest"), betegner krigsguden således som han optreder i sin gudevelde, fullt rustet og ridende luft og hav. Jfr. Frøys tilnavn *Atriði.* — I fall *Fráríðr* (s. d.) er dannet som motsetningsnavn til *Atríðr,* må prefikset være opfattet i en mere almindelig mening („den som rier hen til et sted").

5. **Auðun(n),** ramser og (misopfattet) Yngl. s. k. 7: *eptir Óðins nafni var kallaðr Auðun, og hétu menn svá sonu sína,* er et gammelt personnavn (ght. *Audowin,* ags. *Eádwine*). Odensnavnet er ikke å skille fra ynglingkongen *Aun(n),* hvis navn en gang skrives *Auchim* (feil for *Authun*), se Noreen, Uppsalastudier 1893, s. 196. At denne sagnkonge kunde opfattes

[1] Derimot sikkert ikke å forklare av et forsvunnet **all* = got. *alþs* „gammel" og sammenstille med ght. *altfatar,* ags. *ealdfæder* (hvilke ord aldri brukes om gud).

som en avspeiling av Oden, som en i hvem guden bodde, er først og fremst begrunnet deri at han var en ivrig Odensdyrker som endog ofret sin egen søn til guden (for å få et langt liv); hvortil kommer ordets etymologi, dets utledning av *auðr* „rigdom“: jfr. f. e. Hyndl. 2: *hann* (Oden) *gefr ok geldr* | *gull verðungu*; 3: *gefr hann sigr sumum*, | *en sumum aura*.

Hvorvidt Audun er blitt Odensnavn på nordisk jordbunn, tør da være uvisst. Sannsynligheten taler for at der til grunn ligger en historisk person som hurtig gikk over i germanernes mytiske sagnverden. Dette er langobarderkongen Audoin, Alboins far, død 554, omtalt i det angelsaksiske dikt Widsith som Eádwine, far av Ælfwine. Om Audoin, med hvem langobarderne først trådte inn i historiens lys, heter det i Edictum Rothari (omkr. 650) at han var *ex genere Gausus*, d. v. s. av Gauts ætt: jfr. art. *Gautr*. Her er altså langobarderkongen bragt i direkte forbindelse med et Odensnavn. Ynglingkonge kan Audun ha blitt som hersker over *Uppsala auðr*.

6—7. **Báleygr**, fl. st., og **Bileygr**, Grímn. 47 og ramser, danner motsetningsnavn: med flammende øie — svaksynt (*bil* „svikten, svakhet“). Hermed sammenligner Grimm, D. Mythol. I^{4}, 310 og Bugge, Sæm. Edda s. 86, Sakses Bolvisus og Bilvisus (Holders utg. s. 234 f.) som navn på to brødre, kong Sigars rådgivere, den ene hård og ond, den andre mild og god. Imidlertid gjengir Bolvisus ikke *Báleygr*, men et *Bǫlvíss* (se herom nedenfor under *Blindr*), og Bilvisus må da være motsetningsnavn til dette. Hvor Oden optreder i menneskelig skikkelse, skjuler han gjerne sitt øie under den side hatt eller blender sitt blikk (for ikke å gjenkjennes); jfr. f. e. Fms. II, 138, hvor han viser sig for Olav Tryggvason som en gammel mann, *mjǫk orðspakr, einsýnn ok augdapr* (d. v. s. svaksynt), *ok hafði hatt síðan*. Som menneske var Oden følgelig *bileygr*, som guddom *báleygr*. Jfr. *Blindr*.

8. **Biflindi**, Grímn. 49 og ramser, SE. I, 38 (*Bifliði eða Biflindi*), betyr egentl.: han som har en **biflind*. Hvad herved menes, oplyser Haustl. 13. 20, hvor et med billedscener prydet skjold sies å være *bifum fáðr*, i forbindelse med SE. II, 550: *mál heitir bifi*, II, 613: *mál heitir bifa* (altså: tale, fortelling). Oden må følgelig ha eiet et slikt skjold, snarest vel bemalt med tryllefommler. Odens skjold omtales ikke i den norsk-islandske litteratur, derimot hos Sakse s. 66 (albo clypeo tectus). Også billedet på Vendelhjelmen viser ham utstyret med skjold, likesom dette selvfølgelig ikke kunde mangle hvor han optrådte i full rustning (jfr. art. *Hjalmberi*). Videre under *Svǫlnir*.

9. **Bjarki** optreder som Odensheite i kjenningen *stála Bjarki* = kriger, Ragnv. kale 14. Til grunn ligger sagnhelten (berserken) *Bǫðvar-Bjarki*, Sakses Biarco, hvis fingerte navn (egentl. „den lille bjørn“) henspiller på hans bjørnenatur, som også viste sig ved hans fødsel og derved at han en gang antok skikkelse av en bjørn. Se *Bjǫrn* nedenf.

10. **Bjǫrn** kaller Oden sig i Harðar s. k. 15. I ramsene er *Bjǫrn* navn på Tor. Men også *Jǫlfuðr* brukes både om bjørnen og om Oden; jfr. videre *Jólfr*, *Hram(m)i* og *Hrjótr*. Når Oden kaller sig med det

hyppige personnavn *Bjǫrn*, er følgelig dette ikke vilkårlig valgt: se herom § 6 og jfr. *Bjarki*.

11. **Blindr** *inn bǫlvísi* heter Odens avbillede i Helg. Hund. II, hvor han forråder den som bondekone forklædte Helge. Jfr. Sakses Bolvisus luminibus captus, Kong Sigars onde rådgiver. I Hrómundar s. er *Blindr enn illi* kong Haddings rådgiver, som forråder Rane til kongen (jfr. Bugge, Helgedigtene s. 287 ff.). Når Oden her (og som Gestumblinde) betegnes som „blind“, er dette uttrykk å forstå relativt (jfr. *steinblindr* „helt blind“), altså som „svaksynt“ (se *Bileygr*). Begrepene blind, svaksynt og enøiet glir oftere over i hverandre, f. e. engl. *purblind* „svaksynt“, tidligere „enøiet“ og „blind“ (isl. *þorri* „enøiet person“); got. *haihs* „enøiet“ = lat. *caecus* „blind“.

12. **Bragi** er Odensheite i Hǫfuðlausn 31. Brage er ikke noget gammelt mannsnavn, om det enn i senere tid undertiden optreder som virkelig personnavn. Oprindelig er ordet appellativ med betydningen „fornem mann“ (jfr. *bragr* „den fornemste“ og ags. *brego* „fyrste“), hvorav bare flertallet *bragnar* (høvdinger, menn) var i bruk i historisk tid. Hertil hører sagnkongen Halvdan den gamles fiktive sønn *Bragi*, *er bragningar eru frá komnir*, SE. I, 522 og Fundinn Noregr (jfr. *bragningr* „fyrste“). Da ellers ingen av Halvdans 18 sønner har avgitt Odensheite, tør man heller ikke anta dette for denne Brage. Brage som navn på skaldenes nestor (omkr. 800 –850) er vel også oprindelig et tilnavn, men dannet av *bragr* i betydningen „skaldskap“. Den mening at den ukrigerske ås Brage, som efter Eiríksmál og Hákonarmál samt Lokas. 15 fungerte som en slags overhoffmester i Valhall, er den apoteoserte skald, bestyrkes både av denne hans rolle og derav at han er skaldekunstens og veltalenhetens gud. I sistnevnte egenskap konkurrerte Brage med Oden, hvem han også lignet i utseende: Oden kalles *Síðskeggr*, Brage *hinn síðskeggi áss*. Når Egil bruker Brage som Odensheite, er det ikke åsen, men skalden som ligger til grunn; på lignende vis har sangeren *Hjarrandi* gitt anledning til et Odensheite. I det hundredår som skilte Egil fra Brage, var denne gått over i sagnet, hans egentlige navn glemt.

13. **Brúni**, ramser, er hentet fra en hos Sakse bevaret fortelling om hvorledes Oden forklær sig som Harald hildetanns fosterfar og rådgiver Bruno og i siste egenskap fremkaller kongens død; samme person er vel den *Brúni* som efter Sögubrot k. 8—9 optreder som kjempe i Bråvollslaget. Odensheite er det gamle mannsnavn (ght. *Prūno*) vel blitt ved tilknytning til *brún* „øienbryn“: man synes å ha tenkt sig Oden utstyret med buskede øienbryn som skjulte hans blikk (jfr. art. *Bileygr*, *Blindr*).

14. **Brúnn**, ramser, er et gammelt mannsnavn (ags. *Brūn*) som er blitt Odensheite derved at det tillike er hestenavn (egentl. „brunen“): se § 6.

15. **Bǫlverkr**, fl. st., er det navn hvormed Oden kaller sig hos Suttungs bror Bauge med hvem han slutter en avtale efter først ved et svikefullt anslag å ha berøvet ham hans arbeidere. At navnet, som forøvrig også ellers forekommer som fingeret navn og endog bruktes som virkelig manns-

navn (oprindelig tilnavn), stemmer med opfatningen av Odens natur, viser f. e. Helg. Hund. II, 34: *einn veldr Óðinn* | *ǫllu bǫlvi,* | *því at með sifjungum* | *sakrúnar bar* (volder splid blandt slektninger); jfr. *Hnikarr, Ófnir, Skollvaldr.* Også som trolldomsgud kunde Oden betegnes ved dette navn: runemestre kaller sig oftere ulykkesbringere (v. Friesen, Runenschrift 12). Det kan også anmerkes at en av hans bestefedre var jetten *Bǫlþorn.* — Et motsetningsnavn er *Hagvirkr,* s. d.

16. **Dresvarpr,** ramser, kan vanskelig være en riktig form. Et nomen agentis til vb. *verpa* vilde hete *verpr.* Et subst. *dres(s)* foreligger i Pétrsdrápa 33 (i helrim med *þessa*) og oversettes i Lp. med „overmot" (St. Peder kalles *skerðir dress* „overmotets undertrykker", likesom i str. 25 *lítillætis flýtir* „ydmykhets befordrer"); i Blöndals isl. ordbok opføres som foreldet *dreiss, dreyss* i samme betydning (jfr. Moth: *dressel* „kåt, modig", Feilberg: *dræsel* „kamp, strid"). Det er dog uvisst om dette ord inngår i Odensnavnet.

17. **Dǫrruðr,** *Darraðr* finnes ikke som mannsnavn, idet den i Njáls s. k. 157 omtalte *Dǫrruðr* som hørte valkyrjesangen, har fått sitt navn ved en misforståelse. I selve sangen betegner navnet utvilsomt Oden, jfr. str. 4 ff.: *vindum, vindum* | *vef Darraðar.* Den vev som Odens møer vever, er kampskjebnens vev (i str. 21 kalt *sigrvefr*), jfr. Beowulfdiktets *wīgspēda gewiofu* (kamplykkens vev). Mot FJ.'s opfatning av *darraðar* som genitiv av et *darraðr* „spyd" (*vefr darraðar*=spydvev, kamp) taler bl. a. entallsformen. Det samme gjelder for Hǫfuðl. 5: *vasat villr staðar* | *vefr Darraðar,* d. v. s. kamplykken vaklet ikke (efter FJ. derimot: kampen tok ikke feil av stedet, utkjempedes bestemt). Også for Háttatal 52: *skúrum Darraðar sær niðr* (pileregnen faller ned) gjelder at entallsformen ikke godt tillater å opfatte uttrykket som „spydregn". I Akv. 4 (14) svarer *dafar Darraðar* til *herlið* (krigsfolk) på det tilsvarende sted i Vǫls. s.; *dǫf* betyr efter ramsene „spyd", og en kjenning „spyd-Oden" for kriger er helt naturlig (endelsen *-ar* i *Darraðar* da sekundær for *-ir* eller *-r*). — Odensnavnet *Dǫrruðr* forklares best som oprindelig **Darr-hǫðr* (se § 10), egentl. spydgud; jfr. de mange Odensnavn med *geir-* i første ledd.

I SE. II, 494 opføres *darraðr* side om side med Odensnavnet *jalfaðr* som betegnelse for en bestemt nagle. Hvilken nagle hermed menes, antydes ved den parentetiske tilføielse „i M". Dette tolkes av Egilsson som *í mæki.* I betraktning av at ellers i denne liste anvendes forkortelsen „i s." (sverd), synes det rimeligere med Magnus Olsen å tyde parentesen som *í merki* og stille dette sammen med kjenningen *stǫng darraðar* (merkestang) i Ǫrv.-Odds s. (VII, 22). Valget av det spesielle Odensheite som navn på denne hellige nagle (vel den som fester felttegnet til stangen) henger muligens sammen med den betydning som ordet har hatt i runemagien: i et håndskrift av Bosasaga finnes binderuner eller galdrestaver (magiske tegn) hvorav hver betegner et Odensheite *(Fjǫlnir, Fengr, Þundr, Þekkr),* se henvisningene under *Gapþrosnir* og jfr. *Ginnarr.*

Antagelsen av et *darraðr* „spyd" støtter sig, foruten på ags. *daroþ* „spyd", særlig på Hákonarmál 2: *dolgráar* (v. l. *-árar*) *drúpðu,* | *en darraðr hristisk,* | *upp vas þá hildr of hafið.* Her kan *dolgrá* (*-ár*) bare bety „spyd", og *dolgárar drúpðu* betegner da spydenes kampstilling. Følgelig må *darraðr* være et annet våben, og da sikkert sverdet. Rigtignok er det særlig spydet som kjempene ryster i sitt kampmod før slaget (se Waffenkunde s. 90), men også uttrykk som *hristi sverðit* (Sturl. II, 321), *hjǫrr hristisk* (poet.), *skaka sverðit* (se Fritzner) forekommer. Som betegnelse for sverd stemmer *darraðr* med en rekke andre sverdnavn som tillike og oprindelig er Odensheite: *sigðir, skilfingr, þrór, ǫrn, unnr, langbarðr (fjǫrsváfnir: Sváfnir);* intet spydnavn har en slik oprindelse. At nettop dette Odensnavn her er valgt, kan bero på lydlikheten med det i alle nynordiske sprog bevarede verbum *darra* „ryste sterkt".

18. **Ennibrattr,** ramser, har ingen tilknytning til litteraturens skildringer av Oden. Mulig henviser navnet — likesom *Ennilangr* om Tor — til billedlige fremstillinger. Et adj. *ennisbrattr* forekommer i Svarfd. 14. Sakse s. 317 har et mannsnavn *Ennignupus.*

19. **Eylúðr,** ramser, forekommer som navn på havet i Snæbjørns bekjendte Amlode-vers (Skjald. I, 201) som jeg har behandlet i Arkiv f. nord. Fil. XXXV, 62 f. Det heter her at *eylúðar níu brúðir* (Æges og Råns ni døtre) . . . *fyr lǫngu mólu Amlóða líðmeldr* (d. v. s. sand). Idet disse ni søstre opfattedes som identiske med Heimdals ni mødre (som også var jettemøer og søstre), fremgikk som konsekvens den slutning at *eylúðr* måtte være en betegnelse for Heimdals far Oden. Skjønt Hyndl. 37 opgir helt andre navn på Heimdals mødre enn de som er kjent annetsteds fra for Ægesdøtrene, er der dog også ellers forhold som tyder på en oprindelig identitet. I Hárb. 18 sier Oden at han har hvilet hos syv søstre hvis bestilling karakteriseres således: *þær or sandi* | *síma undo* | *ok or dali djúpum* | *grund um grófu,* — altså tydeligvis Æges døtre, bølgene (av hvem Einar Skulason opregner 6, mot ramsenes 9). Og i Vegt. 12 spør Oden volven om hun vet hvem de møer er som gråter av hjertens lyst og kaster sine halsskaut op mot himlen — åpenbart Rånsdøtrene —, og volven gjenkjenner guden på dette spørsmål. På et nært forhold mellem Oden og havet tyder videre tilnavn som *Hléfreyr* og *Þundr.* Jfr. også Heimdals binavn *Vindhlér (Hlér=Ægir).*

20—21. **Farmaguð,** SE. I, 84 (prosa), og **Farmatýr,** Grímn. 48, ramser, Háleyg. 11, SE. I, 230 (prosa), egentl. skibsladningenes gud, henpeker på Oden som gud for handel, en egenskap som ellers ikke kommer til syne i den nordiske litteratur, men som bekreftes ved vidnesbyrd fra det vestlige Tyskland hvor på blandet keltisk-germansk område Merkur i annet århundred betegnes som negotiator, mercator, nundinator. Ved den gjengse gjengivelse av Oden med Merkur har sikkert denne hans funksjon — som forøvrig hører nær sammen med hans makt til å gi bør (se næste nr.) — spillet med. De omhandlede Odensheite har været bestemmende for for-

men av kjenninger som *Óðins farmr* (dikterdrikken), *farmr Gunnlaðar arma* (Oden), *galga farmr* (Oden).

22. **Farmǫgnuðr**, Háleyg. 2, brukes om Oden da han, forfulgt av Suttung, i ørneham bragte dikterdrikken til æserne, og er for så vidt en leilighetskjenning, men har tillike en mere almindelig anvendelse på guden. I vedkommende situasjon betegner ordet Oden som den der selv setter full fart på (*magna* = utfører med kraft), efter den almindelige mening betegner det ham som den der befordrer andres reiser (*magna* = gjøre sterk, særlig ved tryllekraftige midler). At Oden skjenker bør, omtales flere steder, f. e. Hyndl. 3 (*byri gefr hann brǫgnum*), Yngl. s. k. 7, Gautreks s. k. 2. Likesom finnene fremkaller han vind ved trolldom; egentlig vindgud — som flere forskere har gjort ham til — er han ikke (han vilde ellers konkurrere med Njord). Jfr. forøvrig Oden som *ferjumaðr* i Hárb., som *nǫkkvamaðr* i Fms. II, 180, som båtmann hentende Sinfjotles lik i Vǫls. s. k. 10, som eier av Skidbladne efter Yngl. s.

23. **Fengr**, Reginsmál 18, ramser, synes på førstnevnte sted å ha været opfattet i betydningen „fangst“: Oden betegnes som en god fangst for Sigurd, idet han kommer ham til hjelp. Flere forskere har villet legge dette *fengr* „bytte, utbytte“ til grunn for Odensnavnet idet de henviser til Odens rolle som handelsgud (se *Farmaguð*). Det må dog betegnes som mindre rimelig å anta at et abstraktum er blitt navn på guden. Man tør visstnok gå ut fra at *Fengr* fra først av har været et nomen agentis, som i *Fimafengr*, navn på Frøys tjener. Betydningen av Feng blir da temmelig nær den samme som i *fengsamr* „driftig for å samle til hus“ eller som i *fangsæll* som i et drømmevers (Skjald. II, 230 f.) tillegges enten Hel eller en valkyrje. Snarest har da Oden fått dette binavn som gammel dødsgud. Da *Fengr* ikke finnes som mannsnavn, tør man måskje i den av Sakse omtalte *Fengo* som drepte sin bror og tilegnet sig hans hustru, se en avspeiling av Oden. Som hestenavn er *Fengr* visstnok hentet fra Odensnavnet, men knyttet til *fengr* „bytte“.

24. **Fimbultýr**, Vsp. 60, egentl. den store eller største gud, henviser, som de andre Odensnavn på *-týr*, til den appellativiske betydning av dette ord (jfr. *tívar* „guder“), men står vel også i forbindelse med at Oden ved hedendommens slutning fortrengte Ty som krigsgud.

25. **Fimbulþulr**, Hávam. 80. 142, egentl. den store eller fornemste tul (taler, vismann, skald), er i dette dikt et naturlig Odensheite. Når en av de elver som omgir gudenes boliger, i Grímn. 27 og ramsene kalles *Fimbulþul*, er dette navn sikkert fremkalt av Odensnavnet, men nyansert i mening (jfr. *þylja* „mumle“). Sml. *Þund* : *Þundr*.

26. **Fjall-Geiguðr** står i samme ramse som *Geiguðr* og er visstnok innkommet her ved misforståelse: ordet må være en jettekjenning, egentl. fjell-Oden, jfr. jettebetegnelser som *fjall-Gautr, hellis Gautr, áleggiar Yggr*. Der kan minnes om at Oden kaller sig *karl af bergi*, Reg.mál 18.

27. **Fjǫlnir**, hyppig i poesi, i prosa i SE. I, 38 og Fld. II, 12 (i Harald hårfagres slektstavle), er utvilsomt identisk med ynglingkongen (Ytal 1), men forholdet er blitt opfattet på forskjellig vis. Efter Noreen, Uppsalastudier 198, er *Fjǫlnir* (som ikke forekommer som mannsnavn, men bare en gang som fingeret navn på en jomsviking) laget som Odensheite på grunnlag av verbet *fela* og betegner guden som den der gjemmer dikterdrikken. Unwerth, Arkiv f. nord. Fil. XXXIII, 320 ff., anser ynglingkongen for en gammel guddom som senere er blitt absorbert av Oden. Som grunnform ansetter han **Feldunīʀ*, til gsv. *fæ!der*, ty. *Feld*. Som den finske gud Pellon-Pecko, av hvis nordiske prototyp **Feldunīʀ* skal være en kortform, anser han Fjolne for egentl. å være byggets gud, svarende til Frøys tjener *Byggvir* i Lokasenna. Langt svakere begrunnet er forfatterens forklaring av navnets overførelse på Oden: herom henvises bare til at det i Sydsverige og i Nordtyskland har været skikk å ofre det siste nek som blev innhøstet, til Oden eller hans hest. Efter dette måtte overførelsen ha funnet sted i Sverige, hvad der ingen grunn er til å anta.

Utvilsomt har Fjolne oprindelig været tenkt som en åbenbarelse av Frøy hvis sønn han var. Likesom Frode, i hvis land efter samme strofe Fjolne omkom (og av hvem han efter innledningen til Grottesangen selv fikk besøk), i Danmark dyrkedes som en vegetationsguddom (som mytisk navn hører Frode til adj. „frodig“), således kan begge disse navn betraktes som tilnavne til guden Frøy. Efter Frode fikk Frodefreden navn; og om Fjolne sies at han var *ársæll ok friðsæll*, likesom Frøy dyrkedes *til árs ok friðar*.

Overførelsen av navnet Fjolne fra Frøy til Oden har sitt sidestykke ved *Þrór* (s. d.) og står i overensstemmelse med at Oden i Norge blev gjort til Ynglingkongenes stamfar. Som i alle lignende tilfelle har den tillike en etymologisk begrunnelse. At Odensnavnet er blitt forstått som „den meget vitende“ (altså enstydig med Frode i dette navns almindelige betydning), synes å fremgå av Reginsmál 18, hvor Oden, før han gir Sigurd sine råd, sier at han som kampgud heter Nikar, „men nu kan du kalle mig Feng eller Fjolne“. Rimeligvis er *Fjǫlnir* blitt opfattet som kortnavn av *Fjǫlsviðr*, s. d. Når man i ynglingkongen har kunnet se en inkarnasjon eller en avspeiling av Oden, er likheten sikkert ikke å søke i deres forhold til bygget, men til øllet: den døddrukne konge fant sin død i ølkarret, og Oden var ingenlunde fri for drukkenskapens last (se *Forn-Ǫlvir*), likesom han var en mester i ølbrygning (jfr. Hálfs s., hvor han hjelper Geirhild med å lage det beste øl, idet han legger sitt spytt i karret).

28. **Fjǫlsviðr**, Grímn. 46, ramser, SE. I, 86, egentl. den meget vise, jfr. *Fjǫlnir*. Forøvrig er *Fjǫlsviðr* også navn på en borgvekter i Fjǫlsvinnsmál og (muligens herfra) i ramsene på dverg.

29. **Forni** kaller Oden sig (Flat. I, 433) da han i skikkelse av en storvoksen, enøiet og bister mann hjelper til ved bygningen av Ormen lange,

idet han skaffer til veie et høvelig kjøltre (se *Kjalarr*). Mens guden selv angir sig som en gammel ven (*forn vinr*) av kong Olav Tryggvason, henfører denne navnet til djevelen når han sier at *forni sjá* er ham ganske ukjent: jfr. *hinn forni mann, hinn forni fjándi* (antiquus ille hostis), Gammelerik o. lign. betegnelser for den onde; se Fritzner u. *forn*, hvor også det norsk-islandske personnavn *Forni* antas å hentyde til *forn siðr*, d. v. s. hedendommen (jfr. næste nr.).

30. **Forn-Ǫlvir**, ramser, inneholder adj. *forn* i betydningen „hørende til hedendommen" (jfr. *Forni*). Dette ledd må være tilføiet i overgangstiden mellem hedenskap og kristendom, betegnende Oden som den som driver med trolldom. Navnet *Ǫlvir* — oprindelig **Ǫlvér* = ght. og gsaks. *Alawīh*[1] — betyr egentlig „den meget hellige", og synes som Odensnavn å kunne sammenstilles med *Véi* (**wīhan*, den hellige), navn på Odens bror, men vel oprindelig på ham selv. Da imidlertid *Ǫlvir* er et almindelig mannsnavn, er det vel rimeligere å anta Odensnavnet for hentet fra en gammel sagnkonge — jfr. *Alewīh* i Widsith 35 som navn på en danekonge — og sekundært knyttet til *ǫl* (øl), henspillende på Odens beruselse i gildet hos Suttung, jfr. Hávam. 14: *ǫlr ek varð, | varð ofrǫlvi* og se *Fjǫlnir*.

Uten det tilføiede *Forn-* finnes Odensnavnet bevaret i en islandsk besvergelsesformel (trykt hos Lindqvist, En isl. Svartkonstbok, s. 64) som lestes i forbindelse med galdrestaven *Ǿgishjálmur: Ølver, Óðenn, Ille | allt þitt vilit ville.* Her skjer altså påkallelsen i en hedensk treenighets navn.

31. **Fráríðr**, ramser, kunde vel inneholde adj. *frár* „rask, hurtig" (= *föthvatr*), men da dette ord ikke finnes brukt om ritt, blir det rimeligere å se navnet i forbindelse med motsetningsordet *Atríðr* (s. d.). Betydningen „den bortridende" er dog vanskelig å forklare ved de oplysninger som den gamle litteratur gir[2]. Derimot faller et lys over de to navn hvis man tyr til lappernes forestillinger om dødsguden Rota hvis vesentligste attributter efter en utbredt antagelse (se f. e. W. v. Unwerth, Untersuch. über Totenkult und Odinsverehrung bei Nordgerm. und Lappen, s. 79) er hentet fra Oden. Lapperne ofrer ved sygdom og pest en hest til Rota for at han på den skal ride bort fra dem nord i dødsriket. Her forutsettes altså en ridende dødsgud som selv henter sine ofre. Hvis denne tro er lånt fra Odenskulten, må det være fra en folkelig form av denne. I vikingkretse synes den almindelige tro å ha været at den døde selv rider til sitt fremtidige opholdssted. Ved siden av denne forestilling går dog en annen hvorefter den døde avhentes av Hel på helhesten (jfr. *glitnis Gná* „hestegudinnen" om Hel i Ytal 7), en tro hvorav ennu finnes avblekede minner (se Feilbergs ordbok u. helhest). Med denne helhest, oprindelig vel en

[1] v. Friesen, Röstenen s. 104, formoder at der i sideformen *Ølvir* inngår et forskjellig navn, svarende til Alavivus, navn på en gotisk hærfører i 4. årh.

[2] Efter Hávam. 152 fører Oden sine venner *heilir hildar til, | heilir hildi frá*; men dette kan knapt forklare navnene.

personifikasjon av døden, har flere forskere sammenstillet Sleipne, dødsguden Odens ottefotede ganger.

32. **Gangleri**, Grímn. 46 (v. l. *Gangari*) og ramser. Efter Gylfag. k. 2 kaller Gylve sig for Ganglere da han, forklædt som en gammel mann, kommer til Åsgard, *kominn af refilstígum*, d. v. s. som omstreifer. Ordet er sammensatt med det samme *leri* som forekommer i *ættleri* „drog, døgenikt", jfr. ags. *hléowlora* „uten ly, ubeskyttet": grunnform **luzan*, til det germ. vb. **liusan* „tape" (jfr. gno. *mannlera* = *mannleysi*). Den egentlige betydning av Ganglere er således: usel vandrer, tigger (jfr. *gǫngumaðr, húsgangsmaðr*): sml. næste nr. Når kong Gylves antagne navn har kunnet avgi et Odensheite, er dette vel å forklare derav at den svenske sagnkonge som i forklædning og under fingeret navn søkte til Oden for å skaffe sig høiere visdom, selv kunde betraktes som en inkarnasjon av guden, en i hvem Odens ånd bodde; likesom Gylve selv åpenbart var tryllekyndig, således kan hans navn forbindes med *gylfra* „trollkvinne", *gylfin* „trollkarl som driver *ergi*".

33. **Gangráðr**, ramser, bør også leses i Vafþr. 8, hvor codex har *Gagnráðr* (d. v. s. den som rår for seir), mens konteksten — *G. ek heiti, | nú emk af gǫngu kominn | . . . hefi ek lengi farit* — henviser til førstnævnte form. Rimeligvis stammer anførselen i ramsene fra eddakvadet. Navnet er laget efter mannsnavn på *-ráðr* og sikter til Odens mange og lange reiser: i Yngl. s. k. 2 sies han å være meget *víðfǫrull*, og Sakse (s. 80) kaller ham for viator indefessus. På lignende vis betegnes Merkur som viator på blandet keltisk-germansk område i Vest-Tyskland i annet århundred. Jfr. *Vegtamr*.

34. **Gapþrosnir**, ramser, finnes i SE. II, 496 også blandt nedsettende benevnelser for mann. Dette henpeker på at navnet betegner Oden som trollkarl eller seidmann. Den oprindelige form av ordet er utvilsomt **Gapþrosknir*, hvis siste ledd hører til *þroski* „utvikling til manns modenhet, fremgang": jfr. *Þrór*. Første ledd er isl. *gapi* „magisk tegn som sikrer seir i kampen". Jfr. galdrestavene *gapaldur, ángurgapi* (til å drepe andres kveg), *veðurgapi* (til å opvekke storm). Disse galdrestaver er magiske tegn (oprindelig binderuner) som dels antydet en trylleformel, dels navnet på en av æserne, særlig Oden: jfr. *Ginnarr* og *Dǫrruðr*. Se Jón Árnason, Ísl. þjóðsögur I, 445 f.; O. Davidsen, Zeitschrift des Vereins für Volkskunde 1913, 152 ff.; Nat. Lindqvist, En isländsk Svartkonstbok. Betydningen av *Gapþrosnir* er således: trolldomsmester; jfr. Yngl. s. k. 7, Lokas. 24 (hvor Loke sier til Oden: *draptu á vett sem vǫlur, | vitka líki | förtu verþjóð yfir*).

35—37. **Gautr**, hyppig, **Gauti**, fl. st., **Gautatýr**, Hákonarmál 1, inneholder alle stammenavnet „gøte", jfr. *Gauta spjalli* om Oden, Sonat. 21. I Vegt. 2. 13 (*upp reis Óðinn, aldinn gautr*) kalles guden likefrem for „gøten". Både *Gautr* og *Gauti* er også mannsnavn, det siste nevnes i ramser blandt sjøkonger; i Herrauðs s. k. 1 omtales en *Gauti*, sønn av Oden. Blandt vestgermanerne er personnavn inneholdende Gaut meget utbredt, mens de mangler blandt goterne.

Skjønt således Gaut i Norge er blitt forstått som goternes eller deres høvdingætts heros eponymus, taler sannsynligheten sterkt for at ordet først er blitt Odensnavn i Tyskland, og herfra er overført til vårt land i denne anvendelse. Tre germanske folkeslag regnet sin kongerekke fra Gaut: goter, angler og langobarder. Goterne førte amalernes kongeætt op til Gaut: jfr. Jordanes, de rebus Get. k. 13—14: Gothi proceres suos, quasi qui fortuna vincebant, non puros homines, sed semideos, id est *Anses* vocavere . . . . Horum ergo, ut ipsi suis fabulis ferunt, primus fuit *Gapt* (skrivemåten *Gapt* for *Gaut* skyldes gresk skrift, idet her i yngre tid ikke blev skjelnet mellem αυ og αφ). I flere angelsaksiske kongetavler utgår stamtreet fra *Geat(a)*, likesom også *Sige-géat* (= gno. *Sig-Gautr*) forekommer i disse stamtavler. Efter Edictum Rothari (omkr. 650) var den langobardiske konge Audoin (Alboins far) *ex genere Gausus* (langob. form for *Gautus* = gno. *Gautr*); jfr. art. *Auðun*. Dette faktum er utvilsomt å se i forbindelse med en gammel forestilling om Skandinavien (Skåne) som vagina gentium, en forestilling som treffes i adskillige kontinentalgermanske folkeslags vandringssagn (hos goter, langobarder, heruler, o. fl.). De folkeslag som her kommer i betraktning, dyrket Oden som høieste gud og regnet ham som sin egentlige stamfar. Intet kunde derfor være naturligere enn at Gaut blev opfattet som et navn på ham.

Likesom goterne regnet sin herkomst fra Gaut, således forbinder SE. I, 520 goternes stamfar *(Goti)* med Odensnavnet: *Gotnar eru kallaðir af heiti konungs þess er Goti er nefndr, er Gotland er við kennt, hann var kallaðr af nafni Óðins ok dregit af Gauts nafni; því at Gautland eða Gotland var kallat af nafni Óðins.* Av lignende art er sammenblandingen av gøter og goter i Herv. s. hvor Gitsur dels optreder som konge over østgoter, dels over gøter: se art. *Gizurr*[1].

38. **Geiguðr** er ikke mannsnavn. Fingerte er navnene *Svipdagr ok Geigaðr* på kong Hugleiks kjemper i Yngl. s. = Gegathus et Suibdauus hos Sakse 186, begge vistnok opfattet som Odensheite. *Geiguðr* betegner Oden som den i galgen dinglende[2]: *geiga* „svinge, svaie“ (likedan i nyisl. og nyno.). Jfr. *Váfuðr*. Likesom det siste også er navn på vinden, således forekommer *geiguðr* i ramsene som variant til *gneggjuðr* „vind“.

39. **Geirlǫðnir**, ramser, er dannet av **geirlǫð* „innbydelse (til kamp) ved hjelp av et spyd“. Likesom kampen mellem æser og vaner innledes med at Oden skjøt sitt spyd inn i den fiendtlige hær (Vsp. 24), således berettes flere steder hvorledes et slag innledes ved at et spyd som tenktes styret av Oden (jfr. Herv. s. k. 14: *láti svá Óðinn flein fljúga, sem ek fyrir mæli*; Eyrb. k. 44: *spjótit leitaði sér staðar*) blev slynget over fiendernes flokk for å vie den til kampguden (dette betegnes i Eyrb. 44 som *forn siðr*). Mulig er dog at et valkyrjenavn **Geirlǫð* (jfr. kvinnenavnet *Gunnlǫð*) har

[1] Utførlig om Gaut-Oden handler Wessén, Sveriges hedna mytologi och fornhistoria.
[2] Anderledes Lp. („den omflakkende“).

dannet mellemleddet mellem kampordet og Odensheitet: se § 7. — Som flere andre Odensnavn er også dette tillike betegnelse for høk: se § 6.

40. **Geirǫlnir**, ramser, er visstnok opstått av **Geirǫnlir* (ved metatese) og avledet av valkyrjenavnet *Geirǫnul* (jfr. § 7). Sluttleddet *-ǫnul* er dannet av verbet *ana* (isl.) „fare blindt frem, styrte frem“. Navnet kan også betegne en gjetebukk, idet *geir-* da opfattes som siktende til hornene hvormed dyret stanger; jfr. § 6.

41. **Geirtýr**, Sturla Tord. 4, 21, hører sammen med Odenskjenninger som *geira dróttinn, geirvaldr*: likesom Gungne var det berømteste av alle spyd, således var også hos romerne og andre italiske folk lansen symbol for krigsguden. Om de forskjellige anvendelser av spydet i forbindelse med Odenskulten se Bugge, Gude- og Heltesagn, s. 318 ff., og nr. 39.

42. **Gestr** kalte Oden sig da han kom til Olav den hellige, Fms. V, 171 f. (Flat. II, 134). På lignende vis betegnes Oden da han besøkte Olav Tryggvason, som *gestrinn* (Fms. II, 138 f.). Jfr. Zeus' binavn ξένιος. Mannsnavnet *Gestr* forekommer også ellers brukt som psevdonym, se Lind, Norsk-isl. dopnamn s. 330. Jfr. næste nr.

43. **Gestumblindi** er fra Herv. s. k. 10 innkommet som Odensnavn i ramsene. Efter sagaen var Gestumblinde en mektig, men ubegavet mann i Reidgotaland (jfr. Sakse 160: Gestiblindus Gothorum rex), som hadde pådratt sig kong Heidreks unåde; da han blotet til Oden, påtok denne sig hans skikkelse og hjalp ham. Om navnets form se Bugges utgave av sagaen s. 233. 355; anderledes Kock, Arkiv f. nord. Fil. VII, 180[1]. Jfr. Odensnavnene *Gestr* og *Blindr*.

44. **Ginnarr**, ramser, forekommer ikke som mannsnavn i den gno. litteratur, men vel utenfor Norden: ght. *Ginhere* (år 642). *Ginnarr* er tillike navn på en dverg og på høken; jfr. *ginnungr* om høk og som nedsettende betegnelse for mann (SE. II, 496), og *Ginnir* i ramser som variant til Odensheitet *Grímnir*. Til grunn ligger vb. *ginna*, for Odensnavnets vedkommende dog ikke i dets almene betydning „lokke“, men i den spesielle: forhekse, hensette i en unormal tilstand (se eksemplene hos Fritzner). Navnet betegner således guden som den store seidmann. Árnason, Ísl. þjóðs. I, 445 f. nevner blandt galdrestaver (magiske tegn) en kalt *Ginnir* og en *Ginfaxi*. Jfr. *Gapþrosnir*.

45. **Gizurr**, ramser, Málsháttt. 22 *(Gizurr varð at rógi saðr, | etja vildi jǫfrum saman)*, Sturla Tord. 8, 4 (kaller den ufredsstiftende og falske Gitsur jarl for Oden). De to siste citater kunde tyde på en sammenheng mellem navnet og Odens egenskap å vekke splid. Hvor lite bindende en slik slutning vilde være, viser Snorre Sturlasons sammenligning (4, 4) av den ufredsstiftende Gaut på Mel med den Gaut (d. v. s. Oden) som ophisset kongene Ring og Harald hildetann mot hverandre. I virkeligheten hører Odensnavnet til verbet **gitsa* = eldre da. *gitse* „gjette“ (nu: gisse), av germ. grunnform **getisōn* (til gno. *geta*); navnet betegner således Oden som den store gåtemester, jfr. *Sanngetall*. Til grunn for dette Odensheite ligger kong Heidreks

[1] Se nu også E. Wessén i Festskrift tillägnad Hugo Pipping 1924, s. 537 ff.

fosterfar Gizurr grýtingaliði (Greuthungi = østgoter), efter en gammel strofe i Herv. s. s. 345 derimot gauternes konge (jfr. art. *Gautr*), og efter kap. 14 en ivrig Odensdyrker. Efter Much, Balder s. 98, var Gizurr, som under alle omstendigheter var tenkt som den virkelige anstifter av brodermordet, og ikke Hǫfundr, oprindelig i sagaen den onde rådgiver. Alt dette er egenskaper som karakteriserer sagnhelter som opfattedes som Oden-inkarnasjoner. Ialfall navnet må skyldes nordisk diktning, idet det er hyppig i Norden, men ikke var kjent i Tyskland.

46. **Glapsviðr**, Grímn. 47 *(G. ok Fjǫlsviðr)*, ramser, hører til *glepja* „forføre" (f. e. Vsp. 39) og betegner Oden som den store kvinneforfører[1]: jfr. bl. a. Hárb. 18. 30. 30.

47—48. **Grímr**, Grímn. 46. 47, ramser, **Grímnir**, Grímn. 47. 49, ramser og i flere kjenninger, betyr begge egentl. „den maskerte, formummede", siktende til Odens tallrike forklædninger. *Grímr* er et navn som man oftere gav sig når man vilde være ukjent (Flat. I, 360. II, 333), sml. *grímumaðr* (*gríma* „maske"). Forøvrig er *Grímr* også manns-, dverge- og ormenavn, *Grímnir* jettenavn (egentl. den grimete, smutsige). Begge navne brukes efter ramsene om gjetebukk, likesom *Grímr* i Dropl. s. forekommer som bukkenavn, og *grima* i svenske dialekter brukes om en gjet med sortstreket ansikt (på Island brukes det som sauenavn): jfr. § 6.

49. **Gunnblindi**, ramser, egentl.: han som blinder i kamp, se *Herblindi*.

50—52. **Gǫllnir, Gǫllorr, Gǫllungr**, alle i ramsene, hører til *gǫll* „larm", også „kamp" og navn på en valkyrje: se § 7.

53. **Gǫndlir**, Grímn. 49 og ramser, er vel nærmest dannet av valkyrjenavnet *Gǫndul*, som igjen hører til *gandr*, antagelig som betegnelse for det tryllemiddel som valkyrjene red på gjennem luften: jfr. Fritzner, Lappernes Trolddomskunst og Hedenskab, s. 30 ff. Mulig var det dog også å forklare navnet som avledning av et *gǫndull* med samme betydning som *gandr* = *seiðstafr* (jfr. Fritzner u. *gǫndull*): likesom Tordis spåkone (i Torfinn Karlsevnes s.) lar sin seidstav falle på Gudmund den mektiges kinn så han mister hukommelsen, således berøvet Oden folk forstanden ved sin tryllestav, i Hárb. 20 kalt *gambanteinn* (jfr. de ni *wuldortānas* hvorved den ags. Oden hekset). For den siste tydning kunde måskje tale at *gǫndlir* i Sturl. s. brukes som tilnavn til en mann. Jfr. *Sveigðir*.

54—57. **Hár** (høi), **Hávi** (den høie), **Háarr** (den høie), **Hárr** (med grått hår og skjegg) er ofte vanskelige å holde ut fra hverandre. Formen *Háarr* lar sig bare bevise ved hjelp av metret, mens teksten har den kontraherte form *Hárr* som faller sammen med det fjerde navn. Herfra er igjen spranget kort til *Hár* (høi), som i litt yngre håndskrifter hyppig skrives *Hárr*; sikkert kriterium for det første navn er genitiven *Hás* som forekommer flere steder (se Lind, Norsk-isl. dopnamn). Likeså er navneformen *Hár* sikker hvor den forekommer i forbindelse med *Jafnhár* og *Þriði*. Formen *Hávi* foreligger bare i *Hávamál* og *Háva hǫll* (Hávam. 109. 111. 165) = *hǫll Hárs* (Vsp. 21).

[1] Anderledes Lp. („den som gjør forrykt").

De tre første navne stemmer med den almindelige skildring av Oden som en høi mann; den overførte mening („den ophøiede") er sekundær. Jfr. folkenavnet Chauker, i gotisk form **Hauhōs* (til *hauhs* „høi"), et ingævonsk folk ved Nordsjøen hvis navn var forsvunnet alt i fjerde århundred (Schönfeld, anf. st. s. 131 f.). Muligens er *Hár (Háarr)* oprindelig deres eponym: jfr. § 4.

Om navnet *Hárr* heter det i Fms. X, 171: *Hárr [er Óðinn kallaðr] af því at þeir [heiðnir menn] sǫgðu at hverr yrði hárr af honum.* Denne tydning er helt fantastisk: Oden fremstilles almindelig som en aldrende mann med grått skjegg (jfr. *Hárbarðr*).

58. **Hagvirkr**, ramser, egentl. den som virker til gagn, er laget som motsetningsnavn til *Bǫlverkr*, jfr. § 8.

59—60. **Hangaguð**, Håvard halte, SE. I, 84, **Hangatýr**, SE. I, 230 og i to kjenninger, hører sammen med betegnelser for Oden som *hanga dróttinn* (Yngl. s. k. 7), *hanga heimþinguðr* (Torbj. Brunason), *hanga Dvalinn* (Torst. Siduh.). Beskaffenheten av Odens forhold til de hengte fremgår av Hávam. 157: han vekker ved runetrolldom den hengte for å tale med ham, d. v. s. for å få kunskap om skjulte ting[1]. Til Oden ofredes menn ved hengning, derfor kalles han også *galga valdr* (galgenes herre). Den samme kunskap kunde han imidlertid vinne ved å opvekke også andre døde, jfr. Yngl. s. k. 7: *en stundum vakti hann upp dauða menn or jǫrðu, eða settist undir hanga; fyrir því var hann kallaðr drauga dróttinn eða hanga dróttinn (drauga dróttinn* også Snæfrid. 2 efter FJ.'s konjektur); Hárb. 44 f. sies Oden å ha lært av dyssernes beboere. Kilden til Odens viten ligger således ikke i ham, men utenfor ham, — det er først ved trolldom han får sin kunskap (han må f. e. gå til den døde volve for å erfare betydningen av Balders onde drømmer).

61. **Hangi**, i kjenningen *Hanga hrynserkr* (Tind Hallk., o. 987), henviser til myten om hvorledes Oden blev hengt i galgen for å vinne hemmelighetsfull kraft (Hávam. 138), Jfr. *galga farmr* om Oden, Háleyg. 1. Se også *Váfuðr* og *Geiguðr* (samt *Þrór* og *Þynnr*).

62. **Haptaguð**, SE. I, 54 *(hann heitir ok Hangaguð eða H.)*, av *haptr* „fange", har vel været opfattet som „den som løser de fangnes lenker", jfr. Hávam. 149: *svá ek gel, | at ek ganga má, | sprettr mér at fótum fjǫturr, | en af hǫndum hapt.* Det er således ved trolldom — den såkalte *leysigaldr* (Gróg. 10) — at Oden løser lenker, i motsetning til Frøy om hvem det i Lokas. 37 heter at han *leysir or hǫptum hvern.* Man kan også minne om at to av valkyrjene bærer navnene *Herfjǫtur* og *Hlǫkk* (lenke); deres virksomhet har imidlertid nærmest vært tenkt som en magisk klomsing, jfr. prosaordet *herfjǫturr* „panisk skrekk som fjetrer en til stedet" (sml. Hávam. 148: *ef mér verðr þǫrf mikil | hapts við heiptmǫgu*).

[1] På kunskap hentet fra hengte henspiller også Jómsvík. 2: *fórk aldri at gǫldrum . . . . ǫllungis namk eigi | Yggjar feng und hanga.*

I fall opfatningen av Oden som *Hangaguð eða Haptaguð* går tilbake til sydlige germaners Odenskult — hvad man vel tør tro —, henviser forbindelsen ikke usannsynlig til en annen og eldre betydning av *Haptaguð* enn den nevnte. Om de Odendyrkende svevers stammehelligdom, en offerlund i Semnonerlandet (Brandenburg), forteller Tacitus, Germ. k. 39: est et alia luco reverentia: nemo nisi vinculo ligatus ingreditur. Hermed har Uhland o. a. forbundet Helgediktningens *Fjǫturlundr* (egentl. lenkelund, d. v. s. hellig offerlund) hvor Helge faller som offer. Også et annet Odensheite henviser til sveverne, nl. *Sváfnir*.

63. **Hárbarðr** (gråskjegg), Grímn. 49 *(H. með goðum)*, ramser, er det opdiktede navn hvormed Oden kaller sig ved møtet med Tor i eddakvadet Hárbarðsljóð. Jfr. *Hárr*.

64. **Hengikeptr, -kjǫptr**, ramser, er navnet på den mann som gav kong Frode kvernen Grotte og derved voldte hans død (SE. I, 176 ff.). Ramsene viser at man har opfattet ham som Oden i forklædning. Forøvrig er navnet („han med den hengende kjeft“) uten forbindelse med den gjengse opfatning av Odens utseende — han skildres jo som meget fager, f. e. i Yngl. s. k. 6 — og åpenbart et jotunnavn, jfr. *Hengikepta, -kjǫpta* som navn på en jettekvinne. Da Oden var av jotunætt — hans mor Bestla var datter av jetten Bǫlþorn (jfr. SE. I, 38: før himmel og jord blev skapt, var Alfader, d. e. Oden, hos Rimtursene) — lå det ikke fjernt for ham å gi sig et jotunnavn.

65. **Herblindi**, ramser, med varianten *Helblindi* som gjenfinnes i Grímn. 46, men sikkert er feilaktig og skyldes sammenblanding med Helblinde som navn på Lokes bror, oprindelig Loke selv. Herblinde vil si: den som slår hæren med blindhet, likesom *Gunnblindi* er den som blinder i kamp; jfr. også *Tvíblindi*. Efter Yngl. s. k. 6 kunde Oden gjøre sine fiender blinde og døve og rædselsslagne i kampen; i Flat. II, 72 slår han fienden med blindhet.

66. **Herjan(n)**, oftere i poesi, i prosa SE. I, 36 *(Herran eða Herjan)*, ansees almindelig for et urgammelt (indoeuropeisk) ord svarende til gresk κοίρανος „hersker“. Da Oden er en spesifikk germansk gud, måtte benevnelsen sekundært være knyttet til ham. Imidlertid er det vel et spørsmål om ikke Herjan er en germ. nydannelse, laget av *herr* som *þjóðann* av *þjóð*. Hvis navnet, som man tør tro, går tilbake til de sydligere germaner, blir det fullt så rimelig å anse det for en betegnelse for Oden som anfører for dødsreien (ty. *das wütende Heer*) som for ham som krigsgud. Tacitus, Germ. k. 43, forteller om Harii, en lugisk stamme (efter enkelte identisk med Plinius's Charini), at de med sine sorte skjold og farvede legemer om natten efterlignet dødshæren, exercitus feralis, for å innjage sine fiender skrekk. Den mulighet foreligger da at Harii — i gno. form **Herjar* — har været navn på en kultisk enhet, og at Herjan fra først av har været navnet på den gud som anførte den nævnte dødsrei. Spor av det gamle stammenavn har man villet finne i det tyske heltesagns Harlunge, ags. Herelingas. Efter Magnus Olsen, Kultminder I, 263 f., 277 ff., hørte lugierne oprindelig

hjemme i det sydlige Norge, hvor flere stedsnavn minner om deres kultforbund.

Når Oden i Hrólfs s. kraka k. 51 kalles for Herjans troløse sønn, foreligger sammenblanding med det fra mnt. *hergensone* (horesønn) stammende *herjansonr* (se Fritzner).

67—70. **Herfǫðr**, Vsp. 29, **Herjafǫðr**, fl. st., betegner Oden som krigsgud. I Hyndl. 2 står for *Herjafǫðr* uriktig *Herjansfǫður* (akkus.); herfra ramsenes *Herjansfǫðr* som variant til *Herjafǫðr*. Til krigsguden henviser også **Hertýr**, Vellekla 3 (jfr. *Sigtýr*) og **Herteitr** (den kampglade), Grímn. 47 og ramser.

71. **Hjalmberi**, Grímn. 46 og ramser, kalles Oden når han optreder i sin krigerskikkelse, ridende og bevebnet, altså som gud, i motsetning til hans almindelige optreden i menneskelig forklædning (gående, med sid hatt og i blå kappe). Således heter det i SE. I, 190 om æsernes reise til Balders bålferd: *ríðr fyrstr Óðinn með gullhjalm ok fagra brynju ok geir sinn, er Gungnir heitir*; og i SE. I, 270 om Odens ankomst til Jotunheimen: *spyrr Hrungnir, hvat manni sá er með gullhjalminn, er ríðr lopt og lǫg;* jfr. også Sigrdríf. 14: (Oden) *hafði sér á hǫfði hjalm*, og Haustl. 3: *hjalmfaldinn* (om Oden). Adam av Bremen sier om Odensdyrkelsen i Upsala: Wodanum sculpunt armatum, sicut nostri Martem facere solent; jfr. Odensbilledet på Vendelhjelmen.

72. **Hjar(r)andi**, i kjenninger og i ramser, forekommer i Norge ofte som personnavn (tildels i formen *-andr*, nu Kjerran), og er i Hildesagnet far til Heden (Fld. I, 398). Når denne sagnperson har kunnet avgi et Odensnavn, skriver dette sig fra hans egenskap som sanger, således som den fremgår av den i Herrauðs s. ok Bosa k. 12 (Fld. III, 223) omtalte slått *Hjarrandaljóð* og av Sakse 172: quidam Hiarnus, Danice ad modum poesis peritus (av hvem citeres et minnevers over kong Frode), identisk med den danske kong Hiarno som (s. 176 f.) er Fridlevs motstander og forklæder sig for å snikmyrde ham, men opdages og drepes. Samme sagnfigur er den ags. *Heorrenda* som i Deors klage nevnes som sanger hos Hjadningene; likeså den mht. *Hōrant* som også er knyttet til Hildesagnet som sanger og muligens er innkommet med sagnet fra Danmark (jfr. det ght. mannsnavn *Herrant*). Som sagnhistoriens eldste sanger, om hvis karakter Sakse har bevaret flere Odenlignende trekk, har Hjarrande kunnet avgi et Odensheite, dog kun under forutsetning av at selve navnet angav denne hans funksjon. Et forsøk på en etymologisering i denne retning er gjort av Müllenhoff, Zeitschrift f. d. Alterthum XII, 312 ff., idet han for gno. *hjar(r)i*, ags. *heorr(a)* „den tapp som døren dreier sig om“ antar en betydning „plectrum“ (jfr. Etzels Spielmann Werbel: ght. *hwerbil* „plectrum“); navnets partisipiale form vilde da forutsette et herav dannet verbum med betydningen „bruke plekter, spille“.

73—74. **Hléfreyr** og **Hléfǫðr** (v. l. *Hleifruðr*), begge i ramser, antas i Lp. for sammensatt med *hlé-* „berømt“, som formodes å foreligge i flere

gammelgermanske navn (f. e. i guldhornets *Hlewagastin* = gre. Κλεόξενος). Herved er dog å bemerke at der i historisk tid ikke gaves annen tilknytning for *hlé-* enn enten subst. *hlé* „ly, beskyttelse mot været“ (jfr. at Oden stiller storm og sjø), eller det derav dannede navn for havguden: *Hlér*, også brukt som betegnelse for havet (jfr. SE. II, 180: *hér er sjór kallaðr Hlér, því at hann hlýr allra minnst*). Det gno. sprog har bare mytologiske eller fingerte navn av denne art: jetten *Hlébarðr* (Hárb. 20), dvergen *Hlévangr* (Vsp. 15), *Hlédís* (Hyndl. 23, prestinne), *Hlégunnr* (Stjǫrnu-Odda draumr). Den førstnevnte omtales bare i forbindelse med Oden; også *Hlésey* (Læssø) nevnes i samme dikt sammen med guden. Om Odens forhold til havjettens døtre og det dermed sammenhengende navn *Vindhlér* for Heimdal se art. *Eylúðr*. En tilknytning av de omhandlede Odensnavn til havet synes derfor rimelig, og da vel således at de har betegnet Oden som havets herre. Likesom Æge hadde også Oden en bolig (Søkkvabekk) på havets bunn, og flere av hans binavn *(Olgr, Þundr)* angir hans rolle som havgud.

75—76. **Hnikarr**, Grímn. 47 o. fl. st., **Hnikuðr**, Grímn. 48 og ramser, begge i prosa SE. I, 38 *(Nikarr eða Hnikarr, Nikuz eða Hnikuðr)*, betegner efter Reginsmál 18 *(Hnikar hétu mik, | þá er hugin gladdak, | Vǫlsungr ungi! | ok vegit hafðak)* Oden som krigsgud. Navnene forekommer bare som Odensheite og er dannet av verbet *hnika* „støte eller puffe til noget så det kommer ut av stilling, rokke, bevege“, dog ikke — som Lp. forklarer („spydkjemperen“) — i ordets egentlige mening, men i overført (tilskynde, lat. agitare): Oden deltar som regel ikke direkte i kampen, men egger til strid: se art. *Ófnir*.

77—79. **Hrafnáss**, 2 skaldesteder, **Hrafnaguð**, SE. I, 126, **Hrafnfreistuðr**, Húsdr. 10 (*freista* „sette på prøve, forsøke hvad en duger til“), betegner Oden som eier av ravnene Hugin og Munin, hvem han sendte omkring i verden for å skaffe sig underretning. Jfr. *hrafnablóts goði* (hos Hallfred) om Oden.

80. **Hram(m)i**, ramser, er laget av *hram(m)r* „bjørnelabb“ og således enstydig med Odensnavnet *Bjǫrn*, s. d. Bj. Halldorsson opfører i sin ordbok, uvisst med hvilken hjemmel, et *hrammr* „bjørn“. Se forøvrig § 6.

81. **Hrani** kaller Oden sig i Hrólfs s. kraka (Fld. I, 77. 94 f.) hvor han optreder forklædt som simpel bonde: jfr. isl. *hrani* „ukultiveret person“. Bugge, Sæm. Edda, formoder navnet også i Gróg. 6. *Hrani* er et hyppig personnavn og navn på et par sagnpersoner.

82. **Hrjótr** (uriktig v. l. *Hrjóðr*), ramser, til *hrjóta* „brumme (f. e. om bjørnen)“, stemmer med Odensnavnet *Bjǫrn*[1]; jfr. Tors binavn *Bjǫrn* og *Rymr* (*rymr* „brummen“). Se § 6 og jfr. nr. 98.

83. **Hrossharsgrani**, ramser, er hentet fra Gautreks s., hvor Oden maskerer sig som Starkads fosterfar *Grani* (et også ellers forekommende personnavn, dannet av *grǫn* som *Skeggi* av *skegg*) eller *Hrosshársgrani* og

[1] Anderledes Lex. poet. („den styrtende“).

egger Starkad til å drepe Vikar. Forholdet er av samme art som ved *Rauðgrani*, som også egentlig het *Grani*, d. v. s. der henspilles såvel på hestenavnet Grane (egentl. Sigurd Favnesbanes hest og sønn av Sleipne) som på Odens munnskjegg (jfr. *Síðgrani*).

84—85. **Hroptr** og **Hroptatýr**, begge fl. st., har været tydet på forskjellig vis, men lar sig neppe direkte bringe sammen med noget germansk ord[1]. Formen *Hroptatýr* henviser nærmest til et *hropt*, n. pl. „æser“; jfr. *Gautatýr* og *Veratýr*. Herav kan *Hroptr* være dannet på samme vis som av *hǫpt*, n. pl. (guder) er dannet *haptr*, brukt om Balder i papirhss. av Vegt. (*svá var hapti*, v. l. *hropti*); jfr. *Véi* (opr. Oden): *véar*. *Hropt*, oprindelig *hrópt* (jfr. rimordet *topt*, *tópt*) forklarer jeg som fremgått av **hróðhopt* „de herlige guder“ (jfr. f. e. *hróðigr Herjafǫðr*, Grímn. 15), idet *dh* er forstummet i mellemlyd på samme vis som i kvinnenavnet *Mó(h)eiðr* (se Bugge, Arkiv f. nord. Fil. II, 247), hvorefter sammendragning har funnet sted, som f. e. i *Hrólfr* av *Hróðolfr*. — Uttrykket *Hroptr rǫgna*, Hávam. 142, er å sammenstille med *Yggjungr ása* og *Ása-Þórr*.

86. **Hvatmóðr**, ramser, synes å henvise til en gammel sagnhelt, jfr. ags. mannsnavn *Hwætmōd*. Navnet sikter vel til Odens rolle som tilskynder eller ophisser til strid.

87. **Hveðrungr**, ramser, skyldes visstnok en misforståelse av Ytal 32: *ok til þings | Þriðja jǫfri | Hveðrungs mær | or heimi bauð*, idet *Hveðrungs mær* — som naturlig kunde være når det gjaldt en innbydelse til Valhall — blev opfattet som en valkyrje istedenfor som Hel: *Hveðrungr* betegner her, som i Vsp. 55, Loke (hvis datter Hel er). I ramsene står *Hveðrungr* blandt jettenavn, jfr. *Hveðra* om jettekvinne. Ordene er beslektet med ags. *hweoþerian* „brøle, storme“ (*hweoþerung* „admurmuratio“) og videre med gno. *hviða* „vindstøt“. Lokenavnet *Hveðrungr*, egentl. den susende vind, stemmer godt med et annet av hans binavn: *Loptr* (*lopt* „luft“). Anvendelsen av et jettenavn om Oden var forøvrig i og for sig ikke så fjerntliggende, jfr. *Hengikeptr*. Man kan også sammenligne forvekslingen av Odensnavnet Herblinde med det oprindelige Lokenavn Helblinde.

88. **Hǫrðr** er i Sögubrot k. 3 navn på Ivar vidfadmes fosterfar, i hvis skikkelse Oden driver kongen i døden. *Hǫrðr* heter også ellers diktede personer; som Odensnavn er det eponym for horderne (i Hordaland, eller for beboerne av *Hǫrð á Jótlandi*, d. v. s. Harsyssel i Jylland).

[1] Bugge, Gude- og Heltesagn 533 ff., mener — under henvisning til Sakses Rosterus (som dog bare er en islandsk biform **Hrofstr*) — at navnet er en omdannelse av *Kristus*. Schönfeld, anf. st. 67, sammenligner det med det frisiske navn *Cruptorix*, som av andre forklares på forskjellig vis. Med ght. *hruoft*, m. „rop, høi røst“ lar det sig ikke forbinde (således som skjedd i Grimms D. Myth. III[4], 55), da denne ordgruppe i nordisk har en forskjellig betydning. Heller ikke tør man anta et idg. **krupto-* til gre. κρύπτω „skjuler“, da den her foreliggende rotform er særgresk. Det i Svarfd. s. k. 19 forekommende *hropti*, som synes å betegne en liten vik eller smal fjord (*sagðist þá ekki mundu sigla lengra enn um þveran hroptann*) frembyr ingen naturlig tilknytning til Odensnavnet.

89. **Hǫttr** kaller Oden sig i Hálfs s. k. 1. Navnet er vel laget efter *Síðhǫttr*, s. d. Det er også ellers navn på en fingeret person.

90. **Ítrekr** (egentl. **Ítrrekr*, den herlige konge) foreligger i uttrykket *Ítreks jóð* i opregningen av Odens sønner, SE. I, 554, og som navn på den ene konge i brettspillet i Herv. s. k. 11. Den annen konge i spillet kalles *Andaðr* (egentl. motkonge), hvilket også er jettenavn: navnegivningen minner således om Odens veddestrid i kløkt med vise jetter, som Vavtrudne. Om Odens kyndighet i tavlspill se også art. *Reginn*. Navnet *Ítrekr* minner om *Ítermon*, far av Heremöd (= gno. *Hermóðr*) i ags. genealogier (derfra *Ítermann* i Formáli k. 9), jfr. det vestfalske mannsnavn *Ittermann*.

91. **Jafnhár** (den jevnhøie), Grímn. 49, ramser, SE. I, 36. 140, er laget i senere tid i overensstemmelse med den hedenske treenighetslære: se *Þriði*. E. H. Meyer, Völuspa 81, minner om at *ebenhēr* (*hēr* „fornem, herlig") i gammeltyske trosbekjennelser brukes som epitet til Kristus.

92. **Jalkr** (egentl. vallak), oftere i poesi, i prosa SE. I, 38 (*Jalg eða Jalkr*) er visstnok et sjøkongenavn — jfr. *Jalks mørr* „hav", Håstein 3, *Jalks ǫndurr* „skib", Vellekla 24 — anvendt som Odensheite i likhet med flere andre ord for hest: se § 6. Av Grímn. 49: *Jalkr at Ásmundar* synes å kunne sluttes at Oden ved en bestemt leilighet (vel hos Gnoðar-Ásmundr) har utgitt sig for å være Jalk. I Grímn. 54 heter det derimot at Jalk var gudens navn blandt æserne (*Gautr ok Jalkr með ásum*), hvilket vel vil si at Oden dyrkedes som gud under dette navn. Forøvrig er sjøkongen Jalk visstnok å sammenstille med de mytiske ags. konger Hengist og Horsa som efter Beda var sønnesøns sønner av Oden.

93. **Jólfr** kaller Oden sig i Ǫrvar-Odds s. k. 35, hvor han gir Odd tryllekraftige piler (jfr. *Jólfs smíði* „piler" i ramser). Slike piler har Oden også hos Sakse (i Haddings historie) og i færøiske kvæder fra middelalderen. *Jólfr* er en sammentrukket form av **Jóolfr*, egentl. hesteulv, d. v. s. bjørn (jfr. *jórekr* „bjørn"): se *Bjǫrn*. Ordet forekommer ikke som virkelig mannsnavn i den gamle litteratur, derimot nevnes i den sene Yngvars s. víðf. et opdiktet *Julfur* (d. e. *Jólfr*) som annet navn på kong Romund, en meget sprogkyndig og tryllekyndig hedning. Lind, Norsk-isl. dopnamn s. 1294 anfører fra år 1491 en *Alff Ywlffson*. Björkman, Nord. Personennamen in England 71, vil gjenfinne navnet i England som *Iaulf*. At navnet er gammelt, viser ght. *Eholf*.

94. **Jólnir**, Þórsdr. 12, ramser og i prosa, forklares i Flat. I, 564 (Fms. X, 171) således: „Hedningene feiret julen til heder og ære for den onde Oden. Han kaltes med mange navn, *Viðrir*, *Hárr* og *Þriði*. Han kaltes . . . . *Jólnir* fordi de avledet det av jul (*af því at þeir drógu þat af jólunum*)"; omvendt, men uriktig Ágrip 1 (Fms. X, 377): *var af Jólni jól kǫlluð*. En annen avledning av *jól* er *jóln*, n. pl. „guder" (grunnform **jōlna-*), SE. II, 494, Háleyg. 16 (*jólna sumbl* „dikt"), Hrafnagaldr 15; en uriktig form er *jólnar* i papirhss. av Vegt. (Bugges eddautg. 138). Da julen var de dødes fest, var Oden knyttet til den som dødsgud. Fra nordisk

stammer lappernes *Jouloherra*, se Fritzner, Lappernes Hedenskab og Trolddomskunst s. 23 (jfr. også Qvigstad, Nord. Lehnwörter im Lappischen s. 277 under *ruöhtta*).

95. **Jǫlfuðr, Jalfaðr**, fl. st., er også navn på bjørnen (ramser og i skibskjenningen *skautjǫlfuðr* = *skautbjǫrn*) samt efter SE. II, 494 på en viss nagle. Egilsson opfører i Lex. poet. „*jálfr*, n., sonitus, strepitus (id. qu. *jálmr*, m.) sec. Cod. Reg. SE. I, 302, 3, qui habet *fjálfrs*, puncto sub lit. *f* notato: *undirjálfr* fragor gravis, fragor resonans". Efter FJ. er denne prikk betydningsløs; det rette er *undirfjalfr*, n. (*-rs*) „skjul under noget". Herefter eksisterer intet *jalfr*, n. (til trots for at en moderne islandsk dikter, støttet på Egilssons autoritet, har anvendt ordet). Ennu mindre påviselig synes det av Noreen, Anord. Gram.[2] § 176, anm. 2, anførte *jalfr*, m. (*-fs*), sideform til *jalmr* „larm". Nogen annen nærliggende etymologi av dette fremstiller sig heller ikke[1]. Analogien fra de andre Odensheite som tillike er bjørnenavn, taler for prioriteten av det siste: se § 6. Også dyrenavn kan ha form av nomina agentis på *-uðr* (f. e. *skimuðr* „gjetebukk" = Lex salica *skimada*, egentl. den speidende). Betydningen „nagle (uvisst hvilken)" står vel i forbindelse med de til de enkelte Odensnavn knyttede galdre: jfr. *Dǫrruðr*.

96—98. **Jǫrmunr**, v. l. **Jǫrundr**, ramser, er to helt forskjellige navn. Det første er ikke å skille fra den Erminus som efter en frankisk kilde „Generatio Regum et Gentium" fra omkr. 520, likesom hans brødre Inguo og Istio, var stamfar for forskjellige germanske folk. Widukind, Res gestae Saxonicae 1, 12 (år 967), forteller at sakserne i året 532 til minne om sin seier over Thüringene reiste en søile viet til guden Hirmin (jfr. den fra Karl den stores historie bekjente *irminsūl*). Disse brødre er eponymer for de fra Tacitus kjente germanske stammer Herminones, Ingaevones, Istaevones; Ermin er altså å sidestille med gno. Yngve, ags. Ing, Ingævonernes eponym. Jfr. art. *Gautr*. Som Odensnavn blev *Jǫrmunr* antagelig opfattet som kortnavn for **Jǫrmuntýr* el. lign. med betydning av den fornemste gud, i likhet med *Fimbultýr* (jfr. det forsterkende *jǫrmun-* i *jǫrmungrund*, *-gandr*).

Jǫrundr nevnes i Ytal 14 som sønn av kong Yngve; han blev hengt, d. v. s. ofret til Oden. I Harald hårfagres slektstavle Flat. I, 26 bærer kong Yngves sønn navnet *Jǫrmunfróði*, *er vér kǫllum Jǫrund*. Som personnavn er *Jǫrundr* hyppig, som Odensnavn er det knyttet til *jara* „kamp".

I ramsene er *jǫrmuni* navn for hest og okse. Efter all rimelighet ligger Odensnavnet til grunn: se § 6. Formodentlig er ordet her opfattet som „storkveg", jfr. det forsterkende prefiks *jǫrmun-*. Mindre sikker er den etymologiske forbindelse mellem dette prefiks og lat. *armentum* „storkveg".

Også den i sagnet berømte goterkonge **Jǫrmunrek(k)r** synes å ha været opfattet som en åbenbarelse av Oden, hvad navnet („den store hersker")

---

1 Loewenthals etymologi av bjørnenavnet i PBB. 45, 241 („Gelbarsch") er altfor dristig.

godt kunde innbyde til (jfr. *Ítrekr*). Ved denne antagelse kastes lys over Hamð. 25: *Þá hraut við | inn reginkunngi | baldr í brynjo, | sem bjǫrn hryti;* likesom dette uttrykk synes direkte myntet på Oden (jfr. *Bjǫrn* og *Hrjótr*), således er det i Vǫls. s. og hos Sakse Oden selv som gir rådet om å stene Hamde og Sorle. Som mytisk navn forekommer *Eormenrīc* i de kentiske genealogier. I ramsene optreder *jǫrmùnrekr* som oksenavn, i likhet med *jǫrmuni*.

99. **Karl** (gammel mann, gubbe), i forbindelsen *Karls sonr* = Balder, SE. I, 180: Oden fremstilles oftere som en aldrende mann. Jfr. Reginsm. 18, hvor *karl af bergi* er Oden. Ellers har betegnelsen „karl" festet sig ved Tor (Torekarl, jfr. lapp. Horagalles). I engelske ballader kalles Oden for *auld carl Hood* (Bugge, Helgedigtene s. 287 f.). *Karl* var også mannsnavn, særlig i Norge.

100. **Kjalarr**, fl. st., er i Grímn. 49 satt i forbindelse med *kjalki: en þá [hétu mik] Kjalar | er ek kjalka dró*. Her foreligger åpenbart en etymologiserende tydning av Odensnavnet, støttet til en eller annen ukjent tildragelse eller forhold[1]. At Kjalar har været henført til *kjǫlr* (kjøl), synes å fremgå av en beretning om Ormen langes bygning (Flat. I, 433 f.). Ved denne opstod den vanskelighet at man ikke kunde skaffe et tre stort nok til kjølen. Da kom der en mann som kalte sig Forne og medbragte et høvelig kjøltre; men Forne var ingen annen enn Oden (se art. *Forni*). Denne apokryfe historie har visstnok sitt ophav i Odensnavnet Kjalar, er blitt til i tilknytning til dette. At Kjalar ikke er dannet av ordet „kjøl", fremgår av den manglende omlyd. Da der intet slikt mannsnavn finnes i germanske sprog, må Kjalar være direkte dannet som Odensnavn. Der frembyr sig da ingen annen tilknytning enn verbet *kjalast* (Fljótsd. 17 samt nyisl.) „dra omsorg for, pleie, hygge om en". Den oprindelige betydning av *kjala* (vårt nuværende „kjele") er „nære, gi føde" (til betydningsutviklingen jfr. „degge"), således som sees av etymologien (jfr. g.irsk *gelim* „spiser", ty. *Kehle*) og av det tilhørende gno. subst. *kilja* „føde, næring" (*valr slítr varma kilju*, Skjaldedigtn. II, 156). Kjalar betegner således fra først av Oden som den som skaffer (rovdyrene) føde.

101. **Langbarðr**, ramser, egentl. „langskjegg" (jfr. *Síðskeggr*), visstnok — som flere andre Odensnavn — fra tysk: Paul Warnefrid (8. årh.) beretter et sagn om hvorledes langobarderne fikk sitt navn av Oden; dette sagn synes å forutsette at ordet egentlig er et binavn til Oden; jfr. *Langbarðs liðar*, Guðr. II, 19 (om Atles menn) = *langbarðar* i Vǫls. s. Efter *Langbarðr* er vel *Síðskeggr* dannet. I det hele tør forestillingen om Odens lange skjegg stamme fra langobarderne; jfr. det langobard. mannsnavn *Ansegranus* og Odensnavnene *Síðgrani, Rauðgrani, Hrossharsgrani*.

[1] Den i Grímn. 42 (ved siden av Odensvognen) nevnte slede har muligens været tenkt som tilhørende guden. Ved lappiske begravelser spillet sleden en rolle (jfr. v. Unwerth, anf. st. 61 f.).

102. **Loðungr**, ramser, egentl.: den som har en lodden kappe; jfr. Odens optreden i *loði* i Grímn., og hispido amiculo circumactus hos Harald hildetann, Sakse (ed. Holder) s. 248. Til ordets dannelse jfr. partinavnet Heklunger. Ellers optreder Oden mest i en *hekla* (kalles ofte *heklumaðr*). — Varianten *Lǫndungr* er utvilsomt falsk; visstnok kalles Oden i Skaldskap. k. 1 for *guð jarðar* og i Haustl. for *foldar dróttinn*, likesom *Jǫrð* er hans hustru, men det er Tor som er *Landáss* (Egils lausavísa 19)[1], og det er Tor som i Gautreks s. k. 7 nekter Starkad *land ok láð*. Heller ikke fra orddannelsens side synes *Lǫndungr* uangripelig.

103. **Njótr**, fl. st., er ikke noget nordisk mannsnavn. Jeg formoder at Odensnavnet har tysk oprindelse og stammer fra saksernes nasjonalgud *Sahsnōt*, som nevnes i en avsvergelsesformel av 772 sammen med Tor og Oden. Hertil svarer ags. *Saxnéat*, sønn av Oden og stamfar til kongene i Essex. Jfr. *saxa god* om Oden, Flat. III, 246. Gjengivelsen av *nōt* med *Njótr* (istedenfor med **Nautr*) skyldes lydlikheten og analogien med det i mannskjenninger hyppige nomen agentis *njótr*, som Odensnavnet oftere er vanskelig å holde ut fra.

104—105. **Ófnir**, Grímn. 54, ramser, Viga-Glum, hører sammen med *øfr* „hissig, heftig, voldsom"[2], *ófa*, Sig. hin sk. 33 (= *hót ok reiði* i Vǫls. s.), *ófimaðr* „voldsmann", og er dannet av et vb. **øfa* = no. *øva* „opegge, ophisse" (samme ord som e. da. *øve*, mnt. *ōven* „plage, drille"); jfr. *Sváfnir*. Navnet betegner, i likhet med *Hnikarr*, Oden som den der hisser til strid; jfr. Hárb. 24: *atta ek jófrum, en aldri sættak*; Málsháttakv. 22: *Gizurr var at rógi saðr, | etja vildi jófrum saman*; Egil sk.: *rógs ræsir* om Oden; se også art. *Gizurr*. — Hertil *Víðófnir* i Fjǫlsv. og ramser som navn på en hane, egentl. treets (Mimetreets) Oden, jfr. *Óðins hani* om en viss fugl, gøtisk *Odensvala* som navn på den sorte stork. — Mens i Grímn. 54 *Ófnir* og *Sváfnir* opføres sammen som Odensnavn, er de i str. 34 ormenavn: se § 6.

En kortere form **Ófr** (dannet av **óf* „opegging") synes å foreligge i krigerkjenningen *Ófs dynviðr*, Sturla 6, 11 (*Ófs dynr* er en regulær betegnelse for kamp).

106. **Olgr**, ramser, må høre til isl. *ólga* „gjære, bruse, svulme (om havet i oprør)" og betegne Oden som gud for den oprørte sjø; jfr. *Þundr*. Skrivemåten *Ǫlgr* er muligens å stille til det med *ólga* ensbetydende isl. *elgja*. Om spor av en gammel forbindelse mellem Oden og havet se *Hléfreyr* og *Eylúðr*. — Fra Odensnavnet er vel hentet anvendelsen av *Olgr* som heite for okse (og høk): se § 6. Når ordet også brukes om ild, foreligger her den oprindelige mening „den brusende".

107. **Ómi**, ramser, SE. I, 38 (prosa), betyr egentl.: den gjenlydende, ljomende; sml. no. *om* „gjenlyd, om fjern, mørk-lyd". Navnet sikter til skjoldsangen (barditus) som omtales i Hávam. 156 *(undir randir ek gel)* og

[1] Riktignok bestrider andre (således også Lex. poet.) dette.

[2] Så med rette Fritzner i ordboken. Bugge, Sæm. Edda 421 og Lp. anser *æfr* for det riktige.

hos Tacitus, Germ. k. 3: affectatur praecipue asperitas soni et fractum murmur objectis ad os scutis, quo plenior et gravior vox repercussu intumescat. Jfr. Arkiv f. nord. Fil. 18, 196 f., hvor barditus tydes som „skjeggsang“, under henvisning til Odens lange skjegg og til uttrykket *þeytti skeggraustina* om Tor i Fms. I, 302 f.

108. **Óski**, Grímn. 49, ramser, Ottar svarte, SE. I, 38, betegner Oden i hans forhold til hans utvalgte, hans adoptivbarn: *óskasynir*, *óskmegir*, *óskmeyjar*. Grimm, D. Mythol.[4] 119 stiller hertil ags. *Wūscfréa* som nevnes blandt mytiske konger av Deira.

109. **Rauðgrani** (egentl. med rødt munnskjegg) kaller Oden sig i Bárðar s. k. 18, hvor han søker å lokke kong Olav Tryggvasons menn til hedenskap, og i den yngre redaksjon av Ǫrvar-Odds s. (Boers utg. s. 125), hvor han sier at hans egentlige navn var Grane, men at han kaltes Raudgrane på grunn av sitt røde skjegg (han hadde *stórir kampar ok sítt skegg* og begge dele røde). Et analogt forhold foreligger ved *Hrosshársgrani*, som også egentlig het Grane: se nr. 83. En forskjellig skjeggfarve antyder navnet *Hárbarðr*; det røde skjegg var karakteristisk for Tor.

110. **Reginn** er Odensheite i adskillige mannskjenninger. I gda. er ordet virkelig mannsnavn, i norsk-isl. er det bare sagnnavn, undtagen en gang omkr. år 1400. Som Odensheite er *Reginn* visstnok satt i forbindelse med *regin* „guder“. På den annen side bærer Sigurd Favnesbanes fosterfar Regin[1] umiskjennelige Odenstrekk, både i sin rolle som fosterfar (også Helges fosterfar het Regin) og ved de idretter som han (ifølge Vǫls. s. k. 13) lærer Sigurd: tavl (jfr. *Itrekr*), runer og mange sprog; og endelig også som den der egger Sigurd til å drepe sin bror Favne: å stifte splid mellem slektninger var jo en av Odens spesialiteter.

111. **Reiðartýr**, SE. I, 230 (prosa), kalles Oden efter sin i Sigrdríf. 15 og i Vǫls. s. omtalte vogn: *Rǫgnis reið*; jfr. *vagna runni* = Oden, Sonat. Bugge, Sæm. Edda 417, minner om det hollandske navn *Woens waghen*[2] for Karlsvognen eller den store Bjørn (jfr. Grimm, D. Mythol.[4] s. 125), som i det tiende århundreds skaldediktning heter *vagn*.

112—113. **Rǫgnir**, hyppig, sideform **Rǫgni**, Hyndl. 35 *(Rǫgna kind)*, Vellekla (*Rǫgna konr*, om Håkon jarl, jfr. Bugge, Gude- og Heltesagn s. 540), er samme ord som got. *ragineis* „rådgiver“. Hvis den i gotisk foreliggende betydning ligger til grunn for Odensnavnet (jfr. *ráð ok regin* = guderne, Hákonarmál 18), har man vel neppe tenkt på Oden som den onde rådgiver — en rolle han ofte optreder i —, men som høvdingen på gudetinget. Umulig er det vel heller ikke at navnet er blitt begrepslig forbundet med vb. *ragna* „hekse, forhekse“.

1 På grunn av sin smedekunst blev Regin gjort til dverg. Andre Odensheite som tillike er dvergenavn, er *Brúni*, *Fjǫlsviðr*, *Ginnarr*, *Grímr*, *Hár*, *Þekkr*, *Þrór*, *Viðurr*.

2 Uholdbar er forklaringen av stjernebilledet Karlsvognens navn av Karl = Oden (jfr. nr. 99): se Falk-Torp, Et. Wb. s. 497.

114. **Saðr, Sannr**, Grímn. 47, ramser, Einar Gilsson 1, 13 (ved rettelse), synes å være dannet som motsetningsnavn til *Svipall* („den foranderlige“) som navnet i Grímn. stilles sammen med *(Sannr ok Svipall)*: *Sannr* betegner da Oden efter hans virkelige utseende, i motsetning til hans tallrike forklædninger. Som Odens sønn kalles Tor for *Sǫnnungr*.

115. **Sanngetall**, Grímn. 47, ramser, egentl.: den som gjetter riktig, betegner Oden som den store gåtestiller og gåtegjetter, således som han viser sig i Vafþr., Vegt. og som Gestumblinde i Herv. s. Jfr. *Gizurr*.

116. **Síðgrani** („med langt nedhengende munnskjegg“), Alvíssm. 6, synes å være en variasjon av *Síðskeggr*: i Ǫrvar-Odds s. (Boers utg. s. 125) optreder Oden med *stórir kampar*. Se *Langbarðr*.

117. **Síðhǫttr**, Grímn. 48 og ramser, svarer til den sedvanlige beskrivelse av Oden hvorefter han er iført en sid hatt som han ofte trekker ytterligere ned over ansiktet. Jfr. også Sakse s. 78: Othinus os pileo, ne cultu proderetur, obnubens. Jfr. *Hǫttr*.

118. **Síðskeggr**, Grímn. 48 og ramser, stemmer med den almindelige skildring av gudens utseende. Se nærmere under *Langbarðr*.

119. **Sigðir, Sigþér**, ramser, er samme navn som ght. *Sigideo*, *Sigitheo*. Antagelig er å utgå fra en sagnkonge hvis navn har kunnet brukes som Odensheite i kraft av leddet *sig-*: se § 5. Til formene jfr. *Eggþér*: *Egðir*, *Hamþér*: *Hamðir*.

120. **Sigfaðir**, Vsp. 55, Lokas. 58, *Sigfǫðr*, Grímn. 48 og ramser, betegner Oden som kampgud.

121. **Sig-Gautr**, ramser, er en utvidelse av *Gautr*. Navnet gjenfinnes, som *Sigegéat*, i den mytiske del av ags. kongerekker.

122. **Sigmundr**, ramser, er den bekjente sagnhelt, Odens ætling og yndling, hvis død guden selv fremkalte. I Eiríksmál ber Oden Sigmund og Sinfjotle om å ta imot den falne konge i Valhall. Sigmund er et hyppig mannsnavn, som også gjenfinnes i ght. *(Sigimund)* og i ags. *(Sigemund)*; i Beowulf tillegges dragekampen Sigmund.

123. **Sigrhǫfundr**, Sonat. 22, betyr egentlig seierdommer, d. v. s. den som skjenker seier. Jfr. Hyndl. 3: *gefr hann* (Oden) *sigr sumum*.

124. **Sigrunnr**, Húsdr. 9, forekommer dessuten to gange som kjenning for kriger. I siste tilfelle foreligger en sammensetning med trenavnet *runnr*. Da guderne ellers ikke betegnes ved slike omskrivninger — undtagen muligens i *vagna runni* = Oden (se Arkiv f. nord. Fil. 39, 84), er — Odensnavnet kanskje å forstå som *Sigr-Unnr*, se *Unnr* og jfr. *Sig-Gautr*.

125. **Sigtryggr**, ramser, er visstnok navnet på en sagnkonge — muligens den i Hyndl. 15 o. fl. st. nevnte — overført på Oden i kraft av begynnelsesleddet *sig-*: se § 5 og jfr. *Sigðir*. Mannsnavnet er eiendommelig for de nordiske sprog.

126. **Sigtýr**, i kjenninger og (i prosa) SE. I, 230, egentl.: kampgud (hvad Oden blev som arvtager efter Ty); jfr. *valtívar* „æser“.

127. **Sig-þrór**, ramser, er en utvidelse av *Þrór*, s. d. og jfr. *Sig-Gautr*.

128. **Skilfingr**, Grímn. 54 og ramser, er vel det oprindelige navn på Ynglingættens stamfar. Efter ham fikk disse konger sitt eldste navn *Skilfingar* (Beowulf *Scilfingas*). I poesi bruktes *skilfingr* også i betydningen „fyrste". På lignende vis bar alle ynglingkonger æresnavnet Yngve (Fsk. s. 8. 10), likesom *yngvi* blev poetisk betegnelse for en fyrste. Efter Þorst. s. bǿjarmagns (Fms. III, 183) kaltes alle konger på Glæsesvollene foruten med sine egne navn også for Gudmund. Forekomsten av *Schilbunc* i Nibelungenlied og i Biterolf (hvor han er bror av Nibelunc) skyldes vel sagnimport. Odensheite blev Skilving dels som navn på en kongeætts stamfar, dels ved etymologisk tilknytning til *Hliðskjǫlf (Válaskjǫlf)*, jfr. *Hliðskjalfar gramr, harri* om Oden.

129. **Skollvaldr**, ramser, hører til *skollr* „svig" (jfr. *skolli* „rev"). Likesom æserne i følge Vsp. 26 gjør sig skyldig i løgn og edsbrudd, således hører list og svig med til den store trolldomsmesters natur. Særlig er dette trekk fremtredende i Odens elskovsforhold, f. e. likeoverfor Gunnlod (Hávam. 102) og likeoverfor gifte kvinner (Hárb. 20): jfr. *Glapsviðr*; men også ellers i en rekke tilfelle, som i forholdet til Suttung (Hávam. 110), Lebard (Hárb. 20) og Bauge (jfr. *Bǫlverkr*). Oden farer *með dul ok prettum*, heter det Fms. V, 171 f.; selv når han skjenker seier, skjer det *vélum, enn engu valdi*, heter det i Flat. I, 388.

130. **Sváfnir**, Haraldskvæði 11, Grímn. 54 og ramser, er også ormenavn, og i dette tilfelle sikkert opfattet som „den som dysser i søvn, dreper" (jfr. sverdnavnet *fjǫrsváfnir* v. s. a. *sǿfir*). Denne forståelse kan også gjøres gjeldende for Oden, ikke som krigsgud (om hvem Ǫrvar-Odds s., Boer s. 137, uttaler: *hann hafði sik sjaldan í mannhættu, en var hinn harðasti í tillǫgum*), men enten som den der stakk Sigrdriv med søvntornen, eller som den der stiller sjøen (Hávam. 154: *svæfik allan sæ*). Formelt kan *Sváfnir* meget vel være dannet av vb. *svæfa*, som *Draupnir* av *dreypa*, *Ókólnir* av *kǿla* (jfr. *Ófnir*); det kunde også være avledet av *sváf*, som i ramsene anføres som navn på spyd (egentl. svevisk våben, jfr. *peita*); det vilde da betegne: spydguden (jfr. de med *geir-* begynnende Odensheite). Efter all rimelighet er imidlertid Odensnavnet ikke å skille fra den *Sváfnir* som efter Helg. Hjǫrv. var *Sváfa konungr* og hersket i *Sváfaland* (Schwaben). Som den sagnhistoriske representant for sveverne kunde Svåvne, i likhet med *Langbarðr* o. fl., bli Odensheite: både svever og langobarder nevnes uttrykkelig som Odensdyrkere. Eponymets usedvanlige form tyder på at der allerede ved dets dannelse har gjort sig gjeldende en tilknytning til vb. *svæfa*. Ormenavnet *sváfnir* må være overført fra Odensheitet i kraft av denne tilknytning (se § 6); om sverdnavnet *fjǫrsváfnir* se nr. 17 slutn.

De gammelgermanske sprog har tallrike personnavn dannet av svevernavnet; således svarer Röstenens *Swabaharjaʀ* til gno. *Sváfarr*, ght. *Suābheri*, gsaks. *Suāfhere*, ags. *Swǣfhere* (v. Friesen, Röstenen i Bohuslän s. 12 f.). Av betydning for bedømmelsen av nordboenes forbindelse med sveverne

(hvorom videre i art. *Haptaguð*) er Widsiths omtale av *Engle and Swæfe*, d. v. s. svever som var blitt igjen omkring Schwabstedt nord for Eidermunningen, da størsteparten av folket utvandret til Brandenburg og videre til Schwaben (jfr. Chambers, Widsith s. 194. 205). I historisk tid var dog denne forbindelse brutt, og dermed også sammenhengen mellem svevernavnet og Odensheitet; tilbake blev da bare opfatningen av navnet som avledet av *svæfa*.

133. **Sveigðir**, i kjenningen *Sveigðis salbrigðandi*, Gut. sindre 5[1], kan ikke skilles fra ynglingkongen Sveigðir (Ytal 2), hvortil i prosaen variantene *Svegðir*, *Svegþér*; formen *Sveigðir* også i Harald hårfagres ættetavle (Fld. II, 12), hvor han sies å nedstamme fra Oden. Det karakteristiske for denne konge var en evig lengsel efter Oden, hvem han søkte overalt; til sist løp han inn i berget for å finne guden, men kom i stedet i Søkkmimes jettesal. At kongen er blitt opfattet som en inkarnasjon eller åbenbaringsform av Oden, viser Grímn. 50 hvor der tales om Odens ophold hos Søkkmime. Da *Sveigðir* ikke forekommer som mannsnavn i germansk, taler sannsynligheten for at ordet direkte er laget som mytisk navn, d. v. s. at sagnkongen like fra først av har været tenkt som en avspeiling av en gud. Denne kan i det svenske sagn muligens ha vært Frøy, men er ialfall i Norge blitt opfattet som Oden (jfr. *Fjǫlnir*, *Þrór*). Hvad ordets oprindelige betydning enn kan ha været[2], må da navnet gjennem sin etymologi kunne forståes som uttrykk for en side av Odens væsen. Siste ledd er det samme som i *Sigðir*, *Sigþér*; første ledd er *sveigr* „bøielig gren". Herefter kunde navnet nok betegne Oden som gud for hengning (jfr. *galga valdr* om Oden): galgen er jo oprindelig en bøielig gren; jfr. Vikarsagnet i Gautreks s. hvor Starkad efter Rosshårsgranes (Odens) anvisning *sveigði ofan þann enn mjóva kvistinn* hvori Vikar blev hengt (Fld. III, 34). Rimeligere er det dog å anta at *sveig-* er blitt forstått som en betegnelse for dnn *reyrsproti* som Oden bar i hånden, og som i virkeligheten intet annet var enn spydet Gungne (egentlig „det gyngende"). En slik rørstengel gav Rosshårsgrane Starkad, og da han stakk Vikar med den, blev den til en geir og gjennemboret Vikar; efter Flat. II, 72 gir Oden kong Erik seiersæl en rørsprote som blir til gavlak da den slynges mot Styrbjørns hær; videre omtales Odens rørstengel i Ǫrvar-Odds. s. s. 125 og, under navnet *laufsproti*, i Nornag. þ. k. 5[3]. Man tør også formode at Odens trylleten (jfr. art. *Gǫndlir*) er en åbenbarelsesform av Gungne (jfr. *reyrteinn* = *reyrsproti*).

Om oksenavnet *svigðir* se § 6.

---

1 Egentl. „skjoldsvinger" (skjoldet blev svunget til avparering av hugg og stikk); *brigða* = *bregða*. Anderledes Noreen, Uppsalastudier 203, og Neckel, Walhall 101.

2 Noreen, Uppsalastudier 203 f., henfører *sveig-* til verbet *sveigja* og opfatter *Sveigðir* som betegnelse for den nedgående sol. Schück forklarer navnet som „de krumhornedes herre".

3 Et lignende våben må *Mistilteinn* ha været: i Romund Greipssøns saga, i ramser og hos Sakse betegnes herved et sverd.

134—135. **Sviðurr**, Grímn. og ramser, SE. I, 38 (her med varianten *Sviðarr*). 530, og **Sviðuðr**, ramser, finnes ikke som germansk mannsnavn. Heitet lar sig forklare av *sviða* „spyd" (jfr. § 10): mange Odensnavn betegner guden efter hans spyd (Gungne). Imidlertid angir SE. I, 530 en helt annen betraktning: *Svíþjóð var kallat af nafni Sviðurs; þat er ok heiti Óðins.* Opfatningen av Svidur som eponym for sviarne har sikkert et historisk grunnlag. Navneformen Svidud stemmer med mid.lat. *svet(h)idi* „sviar" (jfr. også ty. *Schwede*). Efter dette Odensheite synes dannet oksenavnet *sveiðurr*, v. l. *sveiðuðr*: se § 6.

136. **Sviðrir**, Grímn. 50 (Oden kaltes *Sviðurr* og *Sviðrir* hos Søkkmime), ramser, SE. I, 38, forklares av Hellquist, Arkiv f. nord. Fil. VII, 24, som en videredannelse av *Sviðurr*; herimot taler dog bl. a. at de to heite i SE. opføres selvstendig med hvert sitt nummer[1]. Bugge, Gude- og Heltesagn s. 362, stiller navnet til ags. *sweþrian* „avta, legge sig (om storm, ild)": *Sviðrir* altså „den som stiller storm og demper ild"; jfr. Hávam. 154, Yngl. s. k. 7 (*þat kunni hann at gera með orðum einum at sløkkva eld ok kyrra sjá ok snúa vindum hverja leið er hann vildi*). Ordstammen gjenfinnes i norske stedsnavn; således i gårdsnavnet Svære i Lier (gno. *Sviðri* n.) og i fjordnavnet Sværefjorden (gno. *Sveðri*, m.), begge med grunnbetydningen „lunt sted" (se Magnus Olsen i Arkiv XXII, 109 ff.). *Sviðrir* er følgelig motsetningsnavn til *Viðrir*. Björn Halldorsson opfører, uvisst fra hvilken kilde, et *sviðrir* „necromantes".

137. **Svipall**, Grímn. 47 og ramser, har visstnok samme betydning som adj. *svipull*: foranderlig, skiftende, siktende til Odens mange skikkelser; jfr. Sakse 263 om Oden: versiformi corporis habitu tegi. Derimot synes valkyrjenavnet *Svipul* (også = kamp) å knytte sig til en nyanseret betydning av samme adjektiv: rask i sine bevegelser (så i nyisl., jfr. gno. *svipr* „hurtig bevegelse").

138. **Svipdagr blindi** var efter Yngl. s. konge i Tíundaland hvor Upsala ligger; han var far av Gautvid (jfr. Odensnavnet Gaut) og fosterfar til Ingjald illråde, hvis grumhet han forvoldte ved å gi ham et stekt ulvehjerte å spise. At denne sagnfigur har været tenkt som en Odensskikkelse, sees også av selve navnet: om *blindi* se art. *Blindr*; det fingerte *Svipdagr* hører ganske visst sammen med *Swæfdæg* i den mytiske del av den angelsaksiske kongerekke fra Deira, hvor han er far til *Sigegéat* = gno. *Sig-Gautr*; jfr. SE. I, 26: *Sigarr, faðir Svebdegg, er vér kǫllum Svipdag.* Den partielle lydlikhet er som ved *Ítrekr*: ags. *Iternon*. Skjønt den svenske Svipdag betegnes som efterkommer av Oden, synes navnet allene (uten tilføielse av *blindi*) ikke å ha vært ansett for tilstrekkelig tydelig til å avgi et Odensheite. Tvertimot er den unge helt i Svipdagsmål, Solbjarts sonn og beiler til *in sólbjarta brúðr* Menglod, sikkert en åbenbaringsform av Frøy, lysalvernes herre: Svipdag er her tydet som „den hvis utseende (*svipr*) er

[1] Noreen, Uppsalastudier 205 f. henfører navnet til *sviðra*, *-aði* „brenne" (Lilja 77).

som dagen" (se Arkiv f. nord. Fil. X, 33). Som Odensheite er navnet vel opfattet i overensstemmelse med *Svipall*. — Som Odenshelter i videre forstand (d. v. s. sekundære overførelser av Odensheite) er vel også å betrakte kong Hugleiks kjemper *Svipdagr ok Geigaðr* (se *Geiguðr*) og Rolv krakes berserker den enøiede *Svipdagr ok Beigaðr* (Hrólfs s. kraka k. 18 ff., SE. I, 394).

139. **Svǫlnir**, hyppig, må høre sammen med adj. *svalr*: jfr. *Svǫl* som navn på en av de elver som flyter omkring gudernes boliger (Grímn. 27), og Oden og Friggs bolig Søkkvabekk hvor *svalar unnir yfir glymja* (Grímn. 7). *Svǫlnir* vilde være en regulær avledning av *Svalinn* (jfr. *Rǫgnir*: got. *ragineis*), som i Grímn. 38 er navn på solskjoldet (egentl. det svalende) og i ramser opføres som skjoldheite. Den parallelisme som foreligger mellem Odensnavnet *Vakr* og solhesten *Árvakr*, og mellem Odens vogn og solvognen (som begge nevnes sammen i Grímn. 31), samt endelig mellem Odens med trylleformler bemalte skjold (se *Biflindi*) og det med hugruner utstyrede solskjold (Sigrdríf. 15), legger den antagelse nær at *Svalinn* oprindelig har været navn på Odens skjold. Muligens har Brage med hensigt valgt Odensnavnet *Svǫlnir*, når han i Ragnarsdrápa 12 kaller sitt med mytologiske scener prydede skjold for *Svǫlnis salþenningr*.

140. **Tveggi**, fl. st., finnes som mannsnavn bare på en dansk runesten og utgår som sådant vel fra et tilnavn. Ordets betydning synes oprindelig å ha været „den dobbelte" (jfr. mht. *zweie* „tohet"), d. v. s. hermafrodit, i likhet med urjetten Yme: Oden var jo av jetteslekt og opholdt sig, før himmel og jord blev skapt, hos rimtursene. Navnet svarer da til Tuisto, deus terra editus, som efter Tacitus blandt germanerne gjaldt for å være menneskenes stamfar, vesentlig samme ord som nht. dial. *zwister* „hermafrodit". Denne oprindelige betydning har dog neppe været levende blandt nordboerne i historisk tid. Snarest har man vel tenkt på Odens dobbeltnatur som gud og som menneske, en dobbelthet som avspeiler sig i motsetningsnavnene *Báleygr*: *Bileygr*, *Sannr*: *Svipall*; jfr. hvorledes han efter Hávam. 138 ofrer sig til sig selv, og hvorledes han (smst. 143) som ås rister runer for æser, som menneskelig heksemester for mennesker. Jfr. *Þriggi*.

141. **Tviblindi** („den dobbeltblinde"), ramser, betegner Oden som den der selv er blind (enøiet, svaksynt) og slår andre med blindhet: se *Blindr* og *Herblindi*.

142. **Þekkr**, Grímn. 46 og ramser, er motsetningsnavn til *Yggr*, s. d. Jfr. Yngl. s. k. 6: „Oden var herlig av utseende og når han satt blandt sine venner, frydet de sig; men når han var i hæren syntes han sine fiender forferdelig." Ordet er i nordisk ikke mannsnavn, derimot i ght. (*Thancho*, latiniseret *Tancius*). Ellers finnes det som navn for dverg (og skib).

143. **Þrasarr**, ramser, gjenfinnes utenfor nordisk i mannsnavnet ght. (lat.) *Trasarius*, *Trasarus* (vestfrankisk for Th-). Gno. har mannsnavnet *Þrasi* = ght. *Thraso*; likeså *Þrasir* som navn på jette og dverg. Navnene

hører til vb. *þrasa* „fnyse, rase" (forekommer bare en gang, brukt om Tor), hvortil i avlydsforhold ght. *drāsōn* „fnyse"; jfr. got. *þrasabalþei* „stridslyst". Til forklaring av dette Odensheite kunde man fristes til å henvise til forholdet mellem navnet Oden og adj. *óðr* „rasende". Imidlertid kunde Oden nok berøve folk forstanden eller fylle dem med raseri (berserkene betegnes som hans menn), men selv raste han ikke. De mytiske navn Livtrase og Mogtrase samt kjenningen *ǫrþrasir Hrímnis drósar* (= jotun) tyder på at *Þrasarr* nærmest har siktet til Odens heftige elskovsbrynde (jfr. *Glapsviðr*). Allikevel synes navnet bedre å passe på fruktbarhetens gud Frøy (jfr. Skírn. 42), og er måskje — som flere andre Odensheite — overført fra ham.

144. **Þriði**, hyppig i poesi, SE. I, 36 (hvor han sitter i det øverste høisæte, over *Hár* og *Jafnhár*), opfattedes som den tredje person i den hedenske treenighet. Dette uttales likefrem i Flat. I, 564 hvor det heter at Oden av hedningene kaltes Tride fordi de var blitt bekjent med at den som er best er en av tre, og hadde hørt om treenigheten og forvansket den. Imidlertid er triaden *Hár, Jafnhár, Þriði* visstnok et sent kunstprodukt, hvor *Jafnhár* (som bare omtales i Grímnismåls navnekatalog og av Snorre) er skapt til forklaring av *Þriði*. Eldre er treheten Odin, Vile og Ve, representerende tre gudebrødre (i likhet med Zevs, Poseidon og Pluton), men i denne hører Tride ikke hjemme. Grimm, Deutsche Mythol. I^4, 134 note 3, og Finn Magnusen, Eddalæren III, 908 f., sammenstiller Tride med Zevs's tilnavn Τρίτος og forklarer ordet som den tredje i slektsrekken *Búri, Burr, Óðinn*, likesom Zevs er den tredje i rekken Uranos, Kronos, Zevs. Skjønt antagelsen av tilnavnet Τρίτος bare bygger på betegnelsen av Athene som Τριτογένεια, hvilket navn av andre forklares på forskjellig vis, kan den angivne tydning av Tride, også uten støtte av den nevnte analogi, meget vel være mulig, ja rimelig. Jfr. *Þriggi*.

145. **Þriggi** forekommer bare i Sonat. 2: *þagnafundr* (i håndskriftet: *fagnafundr*) *Þriggja niðja* = diktning, egentl. æsernes tyvekost: *þagnafundr* „taus erhvervelse" (jfr. *fundr Þundar* om skaldedrikken) er en treffende omskrivning for tyveri (som jo helst forties). Man har villet rette kjenningen til *fagnafundr Friggjar niðja*, men en forvanskning av *Friggjar* til (det ellers ikke forekommende) *Þriggja* synes lite rimelig; dessuten vilde en betegnelse av æserne som Friggs ættlinger være usedvanlig, likesom *fagnafundr* ellers betyr „gledelig møte". *Þriggi* betyr egentl. „den tredobbelte" (jfr. mht. *drīe* „trehet, tretall") og betegner således oprindelig den hedenske treenighet.

146. **Þrór**, oftere, tidligst i Ytal 35 (*niðkvísl Þrós* om ynglingættens norske gren), hvor navnet sikkert fra først av har betegnet slektens oprindelige stamfar Frøy (Yngve)[1]. Navnet er identisk med *þrór* „galt" (beslektet med *þróndr* „galt"), som ligger til grunn, jfr. det omvendte forhold ved *Vaningi* „Frøy, galt": galten var helliget Frøy. Som navn på fruktbarhetens

[1] Jfr. Jungner, Fornvännen 1919, s. 82 f.

gud opfattedes Tro efter ordets grunnbetydning som „den trivelige": jfr. *þróask* „tilta i omfang eller størrelse, vokse, modnes, trives"[1]; jfr. Frøys epitet *þroskr* i Skírn. 38. Efter at Oden i Norge var blitt ynglingkongenes stamfar, blev navnet Tro overført på ham (jfr. *Fjǫlnir*), hvilket bare kunde skje i tilknytning til navnets etymologi. Denne tilknytning lå i myten om Odens hengning i galgen. Efter at prøven var bestått, sier guden (Hávam. 141) med et fra plantene hentet billede: *Þá nam ek frævast | ok fróðr*[2] *vesa | ok vaxa ok vel hafast.* Jfr. *Gapþrosnir* og motsetningsnavnet *Þunnr*.

Efter Grímn. 49 het Oden Tro *þingum at.* Ellers optreder Oden ikke som tingets beskytter (i likhet med Mars Thincsus), og heller ikke hans rolle som leder av gudetinget under Yggdrasel frembyr nogen nærliggende forbindelse med spesialnavnet Tro. Men *Þrór þingum at* kan også bety: jeg kaltes „den trivelige" på mine elskovsmøter (om denne betydning av *þing* se Lex. poet.), jfr. *Glapsviðr*. Rimeligvis er også denne anvendelse av navnet hentet fra Frøy, jfr. Skírn. 38: *nær þú á þingi | munt enum þroska | nenna Njarðar syni.*

Þrór er også navn på en dverg og et sverd. — En sammensetning er *Sig-Þrór*.

147. **Þróttr**, hyppig, stemmer i form med abstraktet *þróttr* „utholdenhet, kraft, åndelig som fysisk", men går vel tilbake på et mannsnavn hørende til et beslektet adjektiv (svarende til ags. *þroht*); jfr. mannsnavnet *Þrótti* i *Þróttaland*, gsv. *Throtte*. Navnet hentyder til Odens mange *íþróttir* (åndelige og legemlige ferdigheter) hvorom berettes i Yngl. s. k. 8 („*Frá íþróttum Óðins*"). — Qvigstads antagelse (Nord. Lehnwörter im Lappischen s. 277) at det lapp. gudenavn *Ruöhtta* skyldes lån fra gno. *Þróttr*, synes mindre rimelig på grunn av det lappiske navns øvrige former.

148. **Þundr**, hyppig, betegnes som et meget gammelt navn: *svá Þundr um reist | fyr þjóða rǫk* (før folkenes ophav), Hávam. 145; *Óðinn ek nú heiti, | Yggr ek áðan hét, | hétumk Þundr fyrir þat*, Grímn. 54. Navnet hører til det germ. vb. *þindan* „svulme"[3] og betegner Oden som gud for den oprørte sjø; jfr. *Olgr* (og *Unnr*). — Valhallelven *Þund* (Grímn. 21: *þýtr Þund*) er vel benevnt efter Odensnavnet, jfr. *Fimbulþul*. Men ellers har *þund* været et hyppig elvenavn i Norge, jfr. de forskjellige Tunsjøer (hvorav den i Namdalen har gitt navn til lappernes sjøgud „Tonsie gud", se Lid, Norske Slakteskikkar, I, s. 188 f.). — Uklare er det sene *Þundarr*, Vígl. 18, og det opdiktede trælenavn *Þundarbenda* i Víga-Glúms s. (Björn Haldórsson opfører et *þundr* „bue").

[1] Dette etymologiske forhold har været medbestemmende ved uttrykksmåten i Ytal 35: *ok niðkvísl | í Nóregi | þróttar Þrós | of þróazk hafði.*

[2] *Fróðr* synes i denne forbindelse å være et gammelt ord for „frodig", jfr. den danske vegetasjonsguddom Frode og *fróðr* om Frøy, Skírn. 1. 2.

[3] Bugges utledning fra lat. *dominus* (Gude- og Heltesagn 355 ff.) kan ikke komme i betraktning.

149. **Þunnr, Þuðr,** 3 st., kan ikke sikte til smal eller mager kropsvekst (dette heter *mjór, magr*), men må betegne den ved askese fremkalte mangel på fylde: jfr. *hann vakir ok fastar ok þynnir líkamann með allsháttar þrøngving,* Heilag. II, 644. Ordet er motsetningsnavn til *Þrór* (s. d.) og sikter til Odens pinsler og faste i de ni dage han hang i galgen (jfr. Hávam. 139: *við hleifi mik sældu | ne við hornigi*), — innvielsen til hans kall som trolldomsgud (oversjaman).

150. **Unnr, Uðr** (gen. *-s*), 3 st., går vel tilbake på et mannsnavn (germ. **Unþa-*): jfr. ght. *Und* (i *Undesburg*), ags. *Ūþa.* Anvendt om Oden kan navnet være knyttet til *unnr* „bølge" (også navn på en av Æges døtre) og således — i likhet med *Þundr* og *Olgr* — ha betegnet Oden som gud for det oprørte hav. Mulig er det også å anta forbindelse med vb. *unna* „elske": jfr. *ástugr* om Oden i Vsp. 17: navnet betegner da guden i hans forhold til hans utvalgte *(óskasynir).* Jfr. *Sigrunnr.* — Sverdnavnet *Unnr* har i genitiv *-ar* (jfr. nr. 17 slutn.).

151. **Váfuðr,** ofte, hører til *váfa (-fð-)* „henge og dingle" og sikter til Odens henging i galgen (jfr. Hávam. 157: *ef ek sé á tré uppi | váfa virgilná*)[1]. Jfr. *Geiguðr.* — Efter Alvíssm. 20 er *váfuðr* også gudernes navn på vinden, egentl. „den viftende"; jfr. *geiguðr* som variant til *gneggjuðr* „vind" i ramsene.

152. **Vakr** („den årvåkne"), ramser, er også mannsnavn (= ags. *Wacer,* ght. *Wachar*) og navn på hest, efter en ramse *(Morginn reið Vakri)* morgenrødens hest, likesom *Árvakr* er en av solhestene: jfr. isl. *vakr* „hurtig (om hest)", som subst. „passgjenger". Som Odensnavn betegner *Vakr* guden som den hvis ånd aldri sov (jfr. Yngl. s. k. 7).

153. **Valfǫðr,** Vsp. 1, Grímn. 48 og ramser, forklares i Gylfag. k. 20 således: *hann heitir ok Valfǫðr, því at hans óskasynir eru allir þeir, er í val falla.*

154. **Val-Gautr,** Refr 2, 3, ramser: se *Gautr* og jfr. *Sig-Gautr.* Fra Odensnavnet er hentet *Valgautr* som navn på en hedensk jarl i Vestergötland som blev kristnet av Olav den hellige og døde umiddelbart efter dåben (Flat. II, 142. 145 f.).

156. **Valkjósandi** finnes bare hos Kormak og er vel laget av ham. I Grímn. 8 heter det: *en þar Hroptr kýss | hverjan dag | vápndauða vera* (= *val,* likene på valplassen); i næste strofe sies om Frøya at hun *kýss halfan val.* På lignende vis sier Kveldulv: *Þundr kaus þremja skyndi,* d. e. bestemte at han skulde dø og komme til Valhall. Jfr. SE. II, 120: *þær (valkyrjur) kjósa feigð á menn;* Ytal 7 sies Hel å *kjósa konungmann.*

Allerede en analyse av forbindelsen *kjósa val* (sammenlignet med *kjósa mann*) viser at betydningen „bestemme hvem der skal falle i kampen" ikke kan være den oprindelige. Det samme gjelder for bruken i Vafþr. 40, hvor

[1] Brage 2, 2: (*þars lofðar líta*) *lung Váfaðar gungnis* opfatter jeg som krigerens (egentl. spyd-Odens) skib, ikke med Skjald. I, 4 som „gungnerysterens (Odens) hest". Lex. poet. tyder *Váfuðr* som „den omflakkende".

det heter om einherjerne: *val þeir kjósa,* d. v. s. de slår hverandre ihjel. Tidligst foreligger formlen i det urgermanske navn valkyrje (ags. *wælcyrige* „furie", senere „heks"). Oprindelig synes valkyrjene å ha vært tenkt i fugleskikkelse (jfr. Neckel, Walhall 79. 81), likesom ravnen av skalde kalles for valkyrjenes fugl (smst. 130). Det beslektede ags. *wælcéasiga* „ravn" henviser direkte til den oprindelige betydning av verbet *kjósa,* nemlig „smake på, nyte, finne behag i", en betydning som ennu foreligger i ght. *kiosan* (med avledningen nht. *kosten* = lat. *gustare*). Navnet valkyrje betegner herefter en vampyr eller bloddrikkende dæmon, en personifikasjon av valens likfugle. Jfr. *jǫtunn* (: *eta*), oprindelig liketende dæmon, en personifikasjon av forråtnelsen. Jfr. *Valþǫgnir.*

157. **Valtamr** opgir Oden i Vegt. 6 som sin fars navn, mens det i virkeligheten er hans eget. Egentl. „den som er vant til valen": Oden kårer valen.

158. **Valtýr,** Háleyg. 15, forekommer ellers bare i flertall *(valtívar)* om æserne som kampguder.

159. **Valþǫgnir,** Viga-Glum 8, er avledet av valkyrjenavnet *Valþǫgn* (se § 7), jfr. valkyrjenavnet *Þǫgn* og *herþǫgn* „kamp". Disse ord kan ikke høre til *þǫgn* „taushet", men forutsetter et av dette fortrengt homonym. Germ. grunnform **þagīni* er abstraktdannelse til et vb. **þagjan* (i avlydsforhold til gno. *þiggja*), som foreligger i ags. *(of)þecgan* „fortære, tilintetgjøre" (egentl. ta, gripe). Betydningen av *þǫgn* bli således „fortærelse, tilintetgjørelse", og valkyrjenavnet *Valþǫgn* blir ensartet med selve ordet „valkyrje" (se *Valkjósandi*).

160. **Vegtamr,** Vegt., egentlig: den reisevante; jfr. *Gangráðr.* Navnet passer godt på den til Hel dragende Oden, som kaller sig selv således.

161. **Veratýr** („menneskenes gud"), Grímn. 3 og ramser, er måskje dannet efter mønster av *Gautatýr* og *Hroptatýr;* jfr. *skatna vinr* om Oden i Háleyg. 3. I Torskulten var Tor *vinr verliða,* Hým. 11.

162. **Við(h)rímnir,** ramser, er vel en sideform til *andhrímnir* „ørn": *við-* = *and-* „imot", *hrímnir* til *hreimr* „skrik" (beslektet med *hrína*). Denne betydning av *hrímnir* foreligger også i ordets anvendelse om galt og høk, mens betydningen jette og ild (likesom *Andhrímnir* om Valhalls kokk) hører til *hrím* „sot". Jfr. *Ǫrn.*

163. **Viðurr,** hyppig, sies i Grímn. 49 å være Odens navn som kampgud *(Viðurr at vígum),* hvilket tyder på at ordet er satt i forbindelse med vb. *viða* „gjøre det av med, ombringe". Oprindelig var vel *Viðurr* eponym for en gren av Goterne, de i Beowulf omtalte *Weder-Géatas* eller *Wederas* (hvortil stedsnavnet *Wedermearc*), hvis navn ennu lever på Bohusläns kyst i *Väderöar* og *Väderfjord.* Jfr. *Gautr.* Til vokalforholdet er å jevnføre det gsv. stedsnavn *Wædhersleef, Widherslöff,* av personnavnet *Vædher, Vidher* (se Hellquist, Etym. Ordb. 1106), jfr. *Viður* på Karlevistenen. — I Brages kjenning *Viðurs skip* „diktning" synes *Viðurr* å måtte være dvergenavn (jfr. *Reginn*).

164. **Viðrir,** hyppig i poesi, i prosa SE. I, 38, forklares i Fms. X, 171 (Flat. I, 564): *því er hann* (Oden) *kallaðr Viðrir, at þeir sǫgðu hann veðrum ráða*[1]; jfr. Hávam. 154: *vind ek kyrri | vági á | ok svæfik allan sæ* (likedan Yngl. s. k. 7); Vǫls. s. k. 17; Ǫrvar-Odds s. k. 2; o. fl. st. Det var ved trolldom at Oden besverget været, lik andre heksemestre, særlig lapperne. Ellers var Njørd og Frøy guder for vind og vær.

165. **Vingnir,** ramser, skyldes utvilsomt en feilaktig lesemåte i Vafþr. 53, hvor det heter at Fenresulven sluker Oden, men Vidar kløver ulvens gap *vingnis vígi at* (Cod. R), *vitnis vígi at* (Cod. A), det siste riktig. *Vingnir* er navn på Tor (Vafþr. 51: *Vingnis at vígþroti*), på jette og på okse.

166—167. **Yggr,** hyppig, **Yggjungr** (egentl. Yggs sønn eller ætling, jfr. *Vǫlsungr* = ags. *Wæls*), Forspjallsljóð 18, *Yggjungr ása* (jfr. *Hroptr rǫgna, Ása-Þórr*), Vsp. 28, svarer til Sakses Uggerus vates (s. 158: vir aetatis incognitae et supra humanum terminum prolixae). Navnet er egentlig epiteton til Oden (*yggr* = skrekkelig, fryktelig), men treder i ramsenes opregning av æserne i stedet for hans egentlige navn (jfr. også *Yggdrasill*). Efter Yngl. s. k. 6 slår Oden sine uvenner med rædsel og synes dem fryktelig; Sakse 66 kaller ham horrendus Friggae maritus. Jfr. motsetningsnavnet *Þekkr*.

168. **Ýrungr** (uriktig v. l. *Yjungr*), ramser, er vel en sekundær form for **Ýringr*. Ordet har antagelig været satt i forbindelse med et verbum svarende til nyno. *yra* „ophisse“ (jfr. *Ófnir*), men er egentlig et fremmed navn, jfr. mannsnavnet ght. *Īring*, ags. *Iuring*. Til grunn for Odensheitet ligger en sydgermansk sagnhelt Iring som omtales av Widukind. Denne Iring var thüringerkongen Irminfrids kløktige og falske rådgiver som svek sin herre og blev så berømt at melkeveien fikk navn efter ham: jfr. ght. *Īringes strāza* „melkeveien“, ags. *Īringes weg*, via secta. Iring omtales også i Þiðr. s.; efter kap. 387 blev han felt av Hogne ved en vei som efter ham fikk navnet *Írungs vegr*. Formelt nærmere enn til Iring slutter *Ýrungr* sig til den ags. sideform *I(u)waringes weg*, e. ty. *Euringsstraß*.

169. **Ǫrn** er Odensnavn i Grettes s. str. 38, ifall *í Viðrisfirði* = *í Arnarvatni* (tvilsomt). Jfr. *Viðhrímnir* og *Arnhǫfði* samt omskrivningene *arnar leirr, ens gamla ara leirr, sævar hrægamms leirr* for dårlig poesi (henspillende på fortellingen om hvorledes Oden i ørneham bragte den stjålne dikterdrikk til æserne). Nærmere § 6.

2. Materialets fordeling på kilderne. En del Odensnavn finnes bare i den prosaiske litteratur. Dette er oftest tilfelle hvor guden enten maskerer sig som navngiven person eller optreder under helt fingeret navn: *Bjǫrn, Blindr, Forni, Gestr, Hrani, Hǫrðr, Hǫttr, Jólfr, Rauðgrani*. En annen rekke Odensheite er opbevaret i den poetiske litteratur, særlig hos skaldene. Endelig tilhører et betraktelig antall alene ramsene hvortil

[1] Hellquist, Arkiv VII, 24 anser *Viðrir* for å være avledet av *Viðurr*.

også opregningene i Grímnismál er å regne. En detaljeret gjennemgåelse av disse heite beviser til fulle påliteligheten av ramsenes materiale som historisk vidnesbyrd. For en stor del er disse navn meget gamle, hentet fra engang foreliggende kilder. Bare i fire tilfelle kan påvises at tulernes forfatter må ha misopfattet sine kilder, nemlig ved *Eylúðr, Hveðrungr, Vingnir* og *Fjallgeiguðr*, og for dem alle gjelder at årsaken til misforståelsen lar sig utfinne; dessuten synes *Dresvarþr* å måtte være feilaktig. Da Snorreeddaens ramser omfatter 115 Odensheite, blir disse feiltagelser av forsvinnende betydning for autenticiteten.

De Odensheite som ikke er anført i tulerne, faller i følgende grupper: 1. et par sideformer, som *-faðir* (: *-fǫðr*), *Gauti* (: *Gautr*), *Yggjungr* (: *Yggr*), *Ófr* (: *Ófnir*); 2. nogen heite som står på grensen av kjenninger: *Farmǫgnuðr, Hrafnfreistuðr, Sigrhǫfundr, Valkjósandi*; 3. en del på grensen av prosanavn stående ord på *-guð, -týr, -áss, -þulr*; 4. de ovenfor omtalte navn hvorunder Oden optreder i sagafortellinger (samt *Vegtamr* og *Valtamr*). Disse grupper er åpenbart med hensikt holdt utenfor; særlig gjelder dette for sistnevnte gruppe, som helt eller vesentlig hører hjemme i fortellinger fra kristen tid. De øvrige utelatelser rammer næsten utelukkende ord som bare forekommer i en enkelt kjenning, og således lett kunde oversees: *Bjarki, Bragi, Hangi, Ítrekr, Karl, Síðgrani, Sigrunnr, Sveigðir, Þriggi, Valþǫgnir, (Ǫrn)*. Påfallende er derimot uteglemmelsen av *Dǫrruðr, Reginn, Þróttr*.

Av de for ramsene eiendommelige 58 Odensheite (hvorav dog 4—5 er feilaktige) betegner størsteparten guden efter en av hans egenskaper eller attributter, f. e. *Sanngetall, Skollvaldr, Ennibrattr, Arnhǫfði*. Andre er navn på sagnpersoner, dels fra litteraturen kjente *(Auðunn, Brúni, Gestumblindi, Jǫrundr, Sigmundr)*, dels ukjente *(Forn-Ǫlvir, Ginnarr, Hvatmóðr, Sigðir, Sigtryggr, Þrasarr)*; dertil to eponymer: *Langbarðr, Jǫrmunr*. Også av de Odensheite som tillike er dyrenavn, er flere bare bevaret i ramsene. De Odensheite som hører sammen med valkyrjenavn, finnes — på én undtagelse nær *(Valþǫgnir)* — bare i tuler. Av motsetningsnavnene forekommer *Atríðr—Fráríðr, Bileygr, Hagvirkr, Svipall, Þekkr* bare i ramser, altså alle på et *(Þunnr)* nær. Man ser herav at ramsenes spesialforråd av Odensheite i det hele og store viser samme karakter som de i poesien bevarede navn, og man tør da visstnok herav slutte at de tapte kilder hvorav tulerne har øst, har vært av vesentlig samme art som de foreliggende. Når antallet av to mindre grupper — de med valkyrjenavn sammenhørende og motsetningsnavnene — er uforholdsmessig stort i ramsene, beror dette vel snarest på en tilfeldighet.

3. De fleste Odensheite forekommer bare som navn på guden. De er laget direkte som betegnelse for ham og angir en av hans egenskaper, handlinger, attributter eller åpenbaringsformer; f. e. *Fjǫlsviðr, Sanngetall, Yggr, Geiguðr* og *Váfuðr, Sviðrir* og *Viðrir, Hangaguð, Jólnir, Arnhǫfði*. Av samme art er en del av de navn hvormed Oden kaller sig når han

optreder inkognito; f. e. *Hárbarðr, Hǫttr, Rauðgrani.* Ofte bruker guden dog her virkelige personnavn; f. e. *Forni, Gestr, Hrani, Bjǫrn.* Herfra er igjen å adskille de tilfelle da Oden forklæder sig som en navngiven person: *Brúni, Hǫrðr, Gestumblindi, Hrossharsgrani.* Disse personer viser sig ved nærmere betraktning å besidde et eller flere av Odens karakteristiske trekk, likesom selve navnene på en eller annen vis henspiller på guden. Forholdet blir således ikke vesensforskjellig fra det som består mellem Oden og hans speilbillede i sagnene, d. v. s. sagnhelter hvis navn tillike er Odensheite.

Efter våre hedenske forfedres mening nedstammet konge- og høvdingætter fra guderne; fyrstene var *goðbornir* eller *áskunnir*. Særlig ansåes, i som utenfor Norden, Oden som stamfar for tallrike kongeslekter. Hvor sagnhelten likefrem angis å nedstamme fra en gud, kan han betraktes som en gjenfødelse av ham. Likesom navneopkallelsen innen slekten var knyttet til sjelevandringstroen, således gav man helt naturlig også disse sagnhelter navn som henviste til Oden[1]. Som Odenssønner i videre forstand betraktedes alle de høvdinger som var knyttet til hans kultus. Hvor intimt forholdet mellem en gud og hans dyrkere tenktes å være, fremgår av en fortelling i Sǫgubrot kap. 3, hvor Ivar vidfadme spør sin fosterfar Hord, hvis skikkelse Oden hadde påtatt sig, hvem en rekke personer var blandt æserne. Om Halvdan mjalle sier Hord at han var Balder over hvem alle æser gråt; Rørek var Høne, den ræddeste blandt æser; Helge den hvasse var den for sitt mot berømte Hermod; Gudrød var Heimdal, den tåpeligste av æserne. Tilslutt spør kongen: „hvem er jeg blandt æser?“ Og svaret lyder: „du er Midgardsormen, den verste blandt ormer.“ Disse menn tenkes altså likefrem som inkarnasjoner av en eller annen gud. De sagnpersoner hvis navn brukes som Odensheite, har — så vidt dette kan kontrolleres gjennem sagaernes oplysninger — et eller flere utpregede Odenstrekk (se § 5), likesom selve navnet antyder en kjent egenskap hos guden. De har således været betraktet som emanasjoner av ham, eller som mennesker i hvem guden bodde. På lignende vis opfatter Glum Geirason (950—75) i Gráfeldardrápa 12 forholdet mellem Oden og hans utvalgte, når han om Harald gråfelds siste kamp sier: „der var Sigty (Oden) selv i krigeren“.

Anderledes enn for de av folkefantasien skapte sagnpersoner stiller forholdet sig for de stammeheroer hvis navn i virkeligheten er uttrukket av stammenavnet, men som ansåes for å ha gitt folket sitt navn. Da alle Odendyrkende folkeslag betraktet Oden som sin stamfar, måtte disse eponyme heroer bli identiske med ham, og deres navn være betegnelse for ham. For disse eponymer gjelder følgelig ikke den anførte etymologiske lov i sin strenghet; navne som Gaut, Vidur og Svidur kunde bli Odensheite uten formidling av navnets betydning, om de enn senere, efter at oprindelsen var glemt, kan ha været gjenstand for appellativisk tydning.

[1] Hermed må ikke sammenblandes de tilfelle hvor et Odensheite sekundært er blitt navn på en fingeret person: jfr. art. *Geigudr, Svipdagr, Valgautr, Blindr, Fengr, Jólfr.*

4. De fra den gamle sagnhistorie stammende Odensheite gjenfinnes for en stor del hos andre Odendyrkende folk, de tilhører fremmede sagnhelter. Undertiden stammer de endog — som *Auðun* og *Jǫrmunrekr* — fra den virkelige historie. I andre tilfelle — som ved *Ginnarr, Hvatmóðr, Sigðir, Þrasarr* — henviser den omstendighet at man må søke utenfor Norden for å gjenfinne disse heite som personnavn, til fremmede kilder. Omvendt gjenfinnes utvilsomt nordiske navn — som *Gautr* og *Skilfingr* — hos andre germaner, hvilket tyder på at en gjensidig utveksling har funnet sted.

Arnestedet for disse navn var de gamle germanske nedstamnings- og vandringssagn, like fra de carmina antiqua som efter Tacitus var unum apud illos memoriae et annalium genus, til de stamtavler som er bevaret hos goter, langobarder, burgunder, angelsakser og skandinaver, hvor guder, heroer og konger avløser hverandre. Fra disse gamle sanger har Tacitus hentet beretningen om den jordfødte Tuisco, menneskenes stamfar, hvis refleks muligens foreligger i Odensheitet *Tveggi*.

Hos en rekke av fastlandets germanske folkeslag finner man en tradisjon om deres skandinaviske oprindelse. Om goterne beretter Jordanes at de i en fjern fortid utvandret fra Skandinavien (øen Scandza). I lys herav må man se utledningen av amalernes kongeætt fra gøten *Gaut*, i hvis navn vi gjenkjenner Odensheitet *Gautr*, og i hvem goterne utvilsomt har sett en inkarnasjon av sin høieste gud. Omvendt er den gotiske konge *Ermanrik*, hvis navn tidlig gikk over i sagnene, i Norden blitt en Odenstypus. Efter langobardernes stammesagn, i Origo gentis Langobardorum (ca. 670) og hos Paulus Diaconus, var også dette folk utvandret fra Skandinavien (øen Scadanan). Deres første historiske konge *Audoin*, hvis navn i Norden dels er overført til en ynglingkonge, dels bruktes som Odensheite *(Auðun)*, var efter Edictum Rothari (o. 650) av *Gauts* ætt. Sitt navn[1] hadde folket efter den førstnevnte kilde fått av Oden selv, hvis tilnavn det visstnok har været; herfra er det som Odensheite *(Langbarðr)* gått over i norrøn mytologi. Med hensyn til overføringens kronologi er å erindre at en del av langobarderne blev boende ved nedre Elben efterat hovedmassen av folket i 4. årh. var brutt op fra de gamle boplasser. Forestillingen om den skandinaviske oprindelse spredte sig også til stammer hvor den ikke har rot i nogen historisk virkelighet, således til svever og sakser. Fra berøring med nordsvever som var blitt igjen i de gamle bosteder ved Eidermunningen, stammer vel Odensheitet *Sváfnir*, som er dannet som eponym for dette Odendyrkende folk. Jfr. videre art. *Haptaguð*. Særlig sterk var saksernes innflydelse på den norsk-islandske Odenmytologi: Oden kalles like frem for *Saxa guð*. Odensheitet *Jǫrmunr* er den saksiske kampgud Ermin, *Njótr* deres nasjonalgud *Saksnōt*. De rikholdigste genealogier finner man hos angel-

[1] Folkets eldre navn sies å være Vinnili, hvorav eponymet *Vinnill* blandt ramsenes sjøkongenavn.

sakserne. I hovedsaken var disse utvilsomt medbragt fra fastlandet hvor de også var utbredt blandt andre germanske stammer enn angler og sakser. De ags. mytiske konger utledes oftest fra Oden, men man finner også *Géat(a)* i spissen for slektrekken. Av andre navn i denne kan merkes *Eormenrīc* og *Saxnéat*. Endelig treffer vi *Sigegéat* = gno. *Sig-Gautr*, og hans far *Swæfdæg*, hvortil svarer den gno. Odenstype *Svipdagr*; jfr. også art. *Ítrekr* og *Óski*. Ennu flere tyske stammer synes å ha avgitt Odensheite: *Hár* tør være chaukernes, *Herjan(n)* hariernes eponym; *Ýrungr* er den thüringske sagnhelt Iring.

Adskillige Odensheite har sitt ophav i Sverige. Først er å nevne eponymet *Gautr*, om hvilket det dog ikke kan avgjøres om det er blitt Odensnavn i Norge, eller er overført fra kontinentet. En gren av gøterne (Beowulfs *Wederas* eller *Wedergéatas*) har avgitt Odensheitet *Viðurr*. At *Sviðurr* eller *Sviðuðr* er eponym for svenskerne (suethidi), beretter ennu Snorre. Fra den svenske Frøykult og ynglingsaga er adskillige Odensheite hentet: *Þrór* og *Fjǫlnir*, begge oprindelig binavn til Frøy; *Skilfingr*, det eldste navn for ynglingkongenes stamfar; *Sveigðir* og *Jǫrundr*. Om *Auðun* vet vi ikke om det er hentet fra ynglingsagaen eller direkte fra Tyskland.

5. Når undtas de fra stammenavn hentede Odensheite, er det en nødvendig forutsetning for at en sagnhelts navn kan brukes som Odensheite at det gjennem sin etymologi antyder et for guden karakteristisk forhold eller egenskap. I de tilfelle hvor et eponyms oprindelse i tidens løp er blitt fordunklet, er en slik opfatning sekundært blitt lagt inn i navnet. En egen gruppe danner de fra dyrenavn hentede Odensheite: se § 6.

Men denne forutsetning er ikke tilstrekkelig. Selv der hvor enhver oplysning mangler, er man berettiget til å anta at der tillike har foreligget andre likheter med gudens person. Odensnavn som Sigtryggr, bak hvilket man ikke vet hvilken nordisk sagnhelt skjuler sig, eller Sigde, som bare på kontinentet er påvist som mannsnavn, kan ikke skylde sin funksjon bare til forleddet *sig-*. Hvilke disse likheter er, derom gir det overleverte materiale verdifulle antydninger.

Av de egenskaper som kvalifiserte en sagnhelt til å gjelde for et speilbillede av Oden, var ingen viktigere enn avstamningen. Allerede i Tyskland var vel Oden volsungernes stamfar. Fra Odenssønnen Sige fikk både Sigmund og Sigurd gjennem opkallelse sine om tallrike Odensheite minnende navn. Når allikevel bare Sigmund, men ikke Sigurd, blev ophøiet til Odensheite, stemmer dette godt med at Oden i Eiríksmál ber Sigmund om å ta imot den falne konge i Valhall, mens efter Eddakvadene Sigurd kom til Hel. Ifølge flere gno. kilder (dog ikke Ytal og Are) var Oden far til Yngve og derved ynglingættens stamfar. Ved denne forskyvning er navnene på flere ynglingkonger blitt Odensheite, således de to første i Ytals rekke: Fjolne og Sveigde, videre den fjortende og femtende: Jorund og Audun (Aun); endelig ættens oprindelige menneskelige stamfar Skilving og dens guddommelige, Tro.

Om flere av de sagnhelter hvis navn tillike er Odensheite, berettes at de var ivrige Odensdyrkere eller stod i et særlig forhold til ham. Dette er tilfelle med Audun, Sveigde, Gitsur, Sigmund, Gestumblinde. Også dødsmåten kommer herved i betraktning: Sigmunds død blev bevirket av guden selv, Jorund blev hengt, d. v. s. ofret til Oden.

Likesom Odensheltene betegnes som gudens adoptiv- eller fostersønner, således optreder de selv ofte som fosterfedre for bekjente menn. Denne egenskap omtales for Gitsur, Regin, Rosshårsgrane, Brune, Hord, Svipdag den blinde.

Likesom guden selv, således spiller hans helter (og de hvis maske han påtar sig) ofte rollen som onde rådgivere som setter splid mellem slektninger og nært forbundne. Dette gjelder for Gitsur, Regin, Brune, Blind, Rosshårsgrane, Yrung. Beslektet hermed er det tilfelle at Odenssønnen, i likhet med guden, optreder som lærer i tavl og runer: Regin.

Om Oden fortelles at han levet bare av vin, at han var en mester i ølbrygning, og at han kunde drikke sig beruset. Fjolnes død skyldtes beruselse, og navnet Forn-Olve er vel også satt i forbindelse med øl.

Oden var gud for diktekunst: skaldenes nestor Brage og spillemannen Hjarrande avgav Odensheite. Enøiet er Rolv krakes kjempe Svipdag; jfr. Blind, Gestumblinde.

Ganglere (Gylve) er som trollmann og vandrer, ved sin forklædning og sitt opdiktede navn en forminsket utgave av Oden.

6. Odensheite og dyrenavn. I vår gamle mytologi har dyr oftere gudenavn: en okse kalles *Freyr* eller *Vingnir* (= Tor), galten *Vaningi* (= Frøy). Her kan dyret være benevnt efter den gud til hvem det var helliget (jfr. *Freyfaxi* om en til Frøy viet hingst); således var galten (villornen) fra gammel tid helliget Frøy. Anderledes stiller forholdet sig når saubukken kalles *Heimdali*, da åsen Heimdal ikke kan sees å ha været gjenstand for kultus. Her må man da tenke at guden en gang har hatt dyreskikkelse, eller at han har kunnet anta dyreskikkelse, en parallell til menneskers optreden i dyreham. Noget lignende synes å måtte gjelde for de gudenavn som oprindelig er dyrenavn: således betyr Frøys binavn *Þrór* „galt“, gudinnen Frøyas binavn *Sýr* „so“, og Tor har tilnavnet *Bjǫrn*; for *Hallinskíði* (saubukk, Heimdal) er prioriteten av de to anvendelser usikker.

Om Oden forteller Yngl. saga at han ofte skiftet ham; da lå hans kropp som om den sov eller var død; men han var da fugl eller dyr, fisk (?) eller orm, og for i et øieblikk til fjerne lande. Av de andre guder hadde Loke samme evne, likesom Frøya (Frigg) eiet en falkeham. Av de mange Odensheite som tillike er dyrenavn, lar en del sig naturlig forbinde med

de fra litteraturen kjente forvandlingssagn. I andre tilfelle ligger det nær å tenke sig at vedkommende dyreslag har været anvendt ved offerfester for guden, eller at navnet fra først av har været gitt et enkelt til guden viet dyr. Endelig er der tilfelle hvor man ikke synes å slippe ut med nogen av disse forklaringer, men må anta en innoptagelse av en gammel, i dyreskikkelse dyrket guddom. Avgjørelsen beror her i vesentlig grad på hvilken betydning har prioriteten, og på navneoverførelsens art.

Hesten spillet blandt Odensdyrkerne en ikke mindre rolle enn blandt Frøydyrkerne. Sleipne sies å være den raskeste av hester, og Tord Sjåreksson sier om Oden at han var såre god til å temme hester, d. v. s. kunde ride de veligste hester. I Lokas. 37 heter det derimot at Frøy var den beste av alle dristige ryttere. Oden har tilnavnet *Atríðr*, Frøy *Atriði*. Hester viedes til Frøy, og man ofret dem til Oden ved å begrave dem sammen med eiermannen. En viss forskjell synes dog å ha bestått: mens det var de avledyktige hingster som viedes fruktbarhetens og formerelsens gud, viser Odensheitet Jalk (vallak) at forholdet var et annet for Odens vedkommende. Hestenavnet Grane (Sleipnes sønn) ligger til grunn for Rosshårsgrane og Raugrane; Odensheitene Brun og Vaker er likeledes hestenavn. Alle disse navn er tillike personnavn og har tilhørt bestemte diktede personer eller Odensinkarnasjoner. Tilknytningen til hestenavnet gjør altså samme formidlende tjeneste som ellers etymologien. Derimot er hestenavnene jormune og feng overførelser fra gudens binavn, men med appellativisk tydning, som „storkveg" og „bytte". I dette materiale er der intet som ikke lar sig forklare av hestens bruk som offerdyr viet til Oden.

Odensheite overføres også på okser, jfr. jormune, jormunrek, olg, alle visstnok med appellativisk tydning (: storkveg, kvegets anfører, den prustende). Likesom ved de analoge tilfelle med Frøy- og Torsnavn (jfr. *freyr* „tyr", *vingnir* „okse"), ligger det nær å anta at navnet oprindelig har tilhørt et enkelt til guden viet dyr. Påfallende og vanskelig å forklare er forholdet mellem Odensheitene Sveigde, Svidur (-ud) og de dermed avlydende oksenavn svigde, sveidur (-ud). Av disse lar svigde sig forbinde med *svig* „bøining, krumning" og kan da sikte til oksens krumme horn; hvorimot etymologien av sveidur er ukjent.

Gjetebukken er i folketroen et dæmonisk dyr. Med sitt lange skjegg minner den om Oden (Sidskjegg), likesom dens maskelignende ansikt henleder tanken på Odens forklædninger. Tre Odensheite er tillike bukkenavn: Grim, Grimne og Geirolne. Man tør anta at Grim er gammelt som bukkenavn (se nr. 47), og at Grimne er attraheret herav. Geirolne lar sig direkte tyde som betegnelse for en bukk: geir om de stangende horn, olne = den fremstormende. Da der intet foreligger som kan tale for at dette dyr har spillet en rolle som offerdyr for Oden, tør man formode at det er de nevnte likhetspunkter som er skyld i de felles navn. Ellers er gjetebukken Tors trekkdyr (jfr. *hafra dróttinn*).

Av de øvrige husdyr synes galten knyttet til Oden, for så vidt som galtenavnet *Þrór* også er Odensheite. I virkeligheten foreligger dog her en overførelse fra Frøy, og ordet er som Odensheite blitt helt omtydet (se nr. 146).

Av helt annen art enn husdyrenes er bjørnens forhold til Oden. Den omstendighet at både Oden og Tor har binavnet Bjørn, taler for den mening at der en gang har været en i bjørneskikkelse dyrket guddom; jfr. at bjørnen hos lapperne er et hellig dyr. Navnet *Hram(m)i* henspiller måskje på billeder av guden med bjørnelabber (jfr. *Arnhǫfði*). I likhet med Odenshelten Bodvar-Bjarke (egentl. den lille bjørn) har vel også Oden kunnet anta bjørneham; om en annen Odenstype, Jormunrek, heter det at han brummet som en bjørn; jfr. navnet „berserk" på visse som Odens menn (Yngl. s.) betegnede krigere. Odensheitet *Hrjótr* kan muligens ha sin spesielle grunn i at våre forfedre mente å høre bjørnens brummen i den dumpe skjoldsang. I Harðar saga kaller Oden sig likefrem Bjørn. Jolv er et gammelt personnavn som er blitt Odensheite i kraft av ordets betydning. Ved Jolvud er forholdet mindre klart, da etymologien ikke kan bestemmes. Da de øvrige navn alle er overført til Oden, siktende direkte på gudens bjørneskikkelse, må dette også være tilfelle med Jolvud, d. v. s. ordet må fra først av være navn på bjørnen.

Til ørn forvandlet Oden sig da han bragte den stjålne dikterdrikk til æserne. Bugge, Gude- og Heltesagn s. 472, anser den „meget vitende" ørn i Yggdrasels topp for Odens sinnbillede. Ørnehammen har Oden vel fra jetterne: jotnen *Hræsvelgr* (hvis navn betegner ham som en liketende dæmon) sitter i ørneham ytterst mot nord og fremkaller vind; jotnen Tjatse påtok sig ved en leilighet ørneskikkelse. Til et Odensbillede i form av en støtte med ørnehode henviser vel *Arnhǫfði*. Likefremme ørnenavn er heitene Ørn og Vidrimne. Av disse tre heite er bare (det usikre) Ørn tillike mannsnavn. Som man ser, ligger navneforholdet her ganske som ved bjørneheitene: overførelsen foregår overalt til Oden og har utelukkende hensyn til gudens dyreskikkelse. Med god grunn tør man se utgangspunktet i en gammel guddom med ørneskikkelse.

Til høk *(valr)* forvandler Oden sig i Herv. saga k. 15. Geirlodne lar sig ikke tyde av det sene låneord *geirfalki*. Derimot kan navnets dobbelte anvendelse vel forklares ut fra et dikt hvor den i falkeham optredende Oden har været benevnt med dette heite. Bruken som falkenavn tør dog muligens ha medført en mindre formell endring: *Geirlǫðnir* (den med sitt spyd til kamp innbydende) er blitt til *geirloðnir* „den kileformet lodne" (jfr. *geiri*), henspillende på lårenes nedad tilspissede fjærbedekning. Ginnar (egentl. den som lokkes) betegner falken efter den lokkemat hvormed den avrettes til fuglefangst, og hvormed den lokkes tilbake; hvorimot Odensheitet Ginnar har aktivisk betydning („trollmann"). Olg er som høkenavn visstnok å forbinde med det norske verbum *olga* „være kvalm, holde på å kaste op"; ordet har da været teknisk terminus i falkedressuren, hvor det

spillet en viktig rolle at fuglens fordøielse blev holdt i orden: er den dårlig, kaster fuglen gjerne op den ufordøiede spise, likesom forstoppelsen hevedes ved å gi den inn brekkmidler. Derimot er Odensheitet Olg rimeligvis å utlede av isl. *ólga* „bruse, svulme (om havet i oprør)". Hvis der i disse to tilfelle i det hele består en direkte forbindelse mellem høkenavnet og Odensheitet, må det siste ha prioriteten. Falkenavnet *gollungr* hører utvilsomt til *goll* og betegner den i redet bundne falkeunge, mens den rette form av Odensheitet visstnok er *Gǫllungr* (: *gǫll* „kamp"); her synes ikke å være nogen sammenheng. I det eneste tilfelle hvor forbindelse mellem høkenavn og Odensheite synes sikker, må overførelsen følgelig ha gått til Oden, og være begrunnet i forvandlingsmotivet.

Oden forvandler sig til orm for å krype inn i berget til Gunnlod. Mens svåvne ved etymologisk tilknytning til vb. *svæfa* blir et betegnende navn for giftormen, og grim muligens kan sikte til ormens hamskytning, synes ovne og langbard å være overført fra Odensheitene uten nogen slik tilpasning. Dette forhold lar sig forklare av at ordene har været brukt i gamle dikte hvor den til orm forvandlede Oden optrådte under disse navn (jfr. ovenfor om høkenavnet geirlodne). Der foreligger således her bare overførelse fra Oden, og forvandlingsforestillingen er allene tilstrekkelig til å motivere den.

Efter dette kan der for hestens vedkommende konstateres navneoverføring både til og fra Oden, men overalt betinget av ordets appellativiske betydning eller av dets bruk som mannsnavn. For okse, gjetebukk, høk og orm finner bare overføring fra Oden sted; ved de to siste kan forvandlingsmotivet erstatte etymologien (jfr. forholdet ved eponymer). For bjørn og ørn finnes bare overgang til Odensheite, med direkte tilknytning til Odens dyrenatur. Der består således en intim forbindelse mellem navnegivningen og de tre aspekter: offerdyr, forvandling, dyregud.

7. Et lignende forhold som mellem Oden og hans krigerhelte bestod mellem guden og valkyrjene. Det kan da ikke forundre å gjenfinne en avspeiling herav i navnegivningen: flere Odensheite viser forbindelse med valkyrjenavn. I motsetning til den identitet som består mellem Odens og sagnheltenes navn, adskiller disse Odensheite sig fra valkyrjenavnene ved suffikset *-ir*. Forøvrig kan forholdet være av en dobbelt art, direkte eller indirekte. Av valkyrjenavnene er mange likefrem abstrakter med betydningen „kamp", som *Hildr*, *Guðr*, *Gǫll*, *Þrima*, *Þǫgn*, mens andre efter sin dannelsesmåte er betegnelser for personer (som flesteparten av navnene på *-ul*). Imidlertid kan også de siste av skaldene anvendes i betydningen „kamp": der har utviklet sig et vekselforhold mellem de to grupper. Følgende ord opføres i ramsene både som valkyrjenavn og som poetiske uttrykk for kamp: *gǫll*, *þrima*, *randgríðr*, *svipul*. Følgelig foreligger alltid en viss mulighet for å knytte Odensheitet direkte til den appellativiske betydning.

Geirǫlnir kan bare være dannet av valkyrjenavnet *Geirǫnul*. *Gǫndlir* er rimeligvis avledet av valkyrjenavnet *Gǫndul*, om enn muligheten av å forbinde ordet med et *gǫndull* = *gandr* ikke kan bestrides. Større er usikkerheten ved *Valþǫgnir* i forhold til valkyrjenavnet *Valþǫgn*, som åpenbart oprindelig er en betegnelse for kamp (jfr. *herþǫgn* „kamp"). Likeså er det tvilsomt om *Geirlǫðnir* henviser til et valkyrjenavn eller til et ord for kamp. Ved *Gǫllnir* står vekten like mellem valkyrjenavnet *Gǫll* og appellativet *gǫll* „kamp", mens *Gǫllurr* henviser til det siste.

8. En del Odensnavn optreder parvis, for så vidt som de betegner motsatte egenskaper hos guden. Hvor det ene er hyppig, mens det andre bare finnes en enkelt gang, taler sannsynligheten for at det siste med hensikt er laget som motsetningsnavn. Mens således *Báleygr* forekommer oftere, treffes *Bileygr* bare i ramser. Ensartet er forholdet mellem *Yggr* og *Þekkr*, *Bǫlverkr* og *Hagvirkr*, *Viðrir* og *Sviðrir*. *Þrór* er hyppig, *Þunnr* finnes utenfor ramsene bare i et enkelt skaldevers. Mindre iøinefallende er forholdet mellem *Atríðr* og *Fráríðr*: det første foreligger i Grímnismáls og andre ramser, det siste bare i disse. Efter *Svipall* er vel dannet *Sannr*, hvilke navn i Grímn. stilles sammen. Det samme er tilfelle med *Sváfnir* og *Ófnir*, hvilket kunde tyde på en, forøvrig påfallende, tilknytning av det første navn til vb. *svæfa* i forbindelser som *svæfa sakir*. Ophavet til denne art navnegivning er dels å søke i Odens dobbeltnatur, den guddommelige og den menneskelige, dels i hans motsatte aspekter likeoverfor venner og fiender.

Også i andre tilfelle er et Odensnavn åpenbart dannet efter mønster av et annet. Således *Síðskeggr* efter *Langbarðr*, og efter det førstnevnte igjen *Síðgrani*. *Rauðgrani* er laget som variant til eldre navn på *-grani* (som *Hrossharsgrani*) og stemmer ikke godt med *Hárbarðr*. *Jafnhár* har *Hár* til forbillede.

9. I fortegnelsen over Odensheite i § 1 er ikke medtatt en del navn som med større eller mindre rett kunde regnes til denne kategori. Navnlig er grensen mellem virkelige Odensheite og rent poetiske omskrivninger (kjenninger) så flytende at en viss grad av vilkårlighet ikke er utelukket; som eksempel kan nevnes at *Valkjósandi* er opført, mens *goðjaðarr* (Sonat. 23) er utelatt. Videre er ikke medtatt nogen Odensnavn fra kristen tid, hvor Oden optreder som en ond ånd. I drømmevers i Bisk. s. (I, 647. 662) og Sturl. (I, 178. 303. 494. II, 298) forekommer en dæmon som kaller sig med forskjellige navn — *Ingólfr*, v. l. *Vígólfr*; *Faraldr*, v. l. *Fárvaldr*; *Kárr* —, men sikkert er tenkt som Oden. Der er også andre tilfelle enn de i noten side 36 anførte hvor et Odensheite tør formodes å være overført på en opdiktet sagnperson, men hvor beviset ikke synes tilstrekkelig sterkt til å berettige navnets opførelse på listen. Når således i Yngvars s. víðfǫrla de to (opdiktede) hedenske konger Romund og Solmund bærer til-

navnene *Jólfr* og *Bjólfr*, tyder forbindelsen på at ikke bare det første blev opfattet som Odensheite. Denne slutning bestyrkes av etymologien av det i den gamle litteratur bare en enkelt gang forekommende personnavn: *Bjólfr* < *_Býulfr_ = bie-ulv = bjørn (et Odensheite); jfr. Chambers, Beowulf, s. 363 ff. om oprindelsen av navnet Beowulf og om dennes karakter av bjørneheros (egentl. samme sagnfigur som Bodvar Bjarke). Likedan synes det diktede *Svipuðr*, som i Sturlaugs s. starfsama er navn på Vefrøyas tryllekyndige fosterfar (jfr. særlig Fld. III, 608), å være tenkt som Odensheite: jfr. hestenavnet *Svipuðr* (egentl. den raske) og *Svipall, Svipdagr*. Endelig kan man måskje som oprindelige Odensheite anse navn på Odens brødre Vile og Ve, som vel kunde ha samme rett hertil som de andre navn på den hedenske treenighet: *Hár, Jafnhár* og *Þriði*. Imidlertid er der innen den gamle litteratur ingen hjemmel for en slik opfatning av Vile og Ve, likesom bare det sistnevnte, *Vé(i)*, naturlig lar sig tolke som Odensheite (jfr. *véar* „æser“), mens ved Vile endog den oprindelige form er uviss (jfr. *Vílir, -is*, Sonat. 23 og Yngl. s. k. 3 mot *Vili, -ja*, Ytal 3 o. fl. st.).

10. Hvad f o r m e n angår, opviser Odensheitene de samme dannelsesmåter som andre mytologiske navn.

Med suffikset *-arr* er dannet: *Ginnarr, Þrasarr, Háarr, Hnikarr* (v. l. *-uðr*), *Kjalarr*. Av disse inneholder de to første — som de tilsvarende ght. navn viser — det germ. *_harja-_ „kriger“. Også *Háarr* er utvilsomt dannet på samme vis; navnet er således en biform til *Hávarr*. Derimot er de to sistnevnte heite dannet av verber, en sekundær anvendelse av suffikset som synes eiendommelig for mytologiske navn, jfr. *Galarr* (jette, dverg): *gala*.

Suffikset *-urr (-orr)* foreligger i *Gizurr, Viðurr, Sviðurr, Gǫllurr*. Samme endelse har gudenavnet *Lóðurr* og dvergenavnene *Báfurr, Bifurr, Bǫmburr*, samt personnavnene *Jǫðurr, Jǫfurr, Jǫsurr*. Disse siste danner visstnok utgangspunktet, idet *-urr* her hører til selve ordstammen. Også *Gizurr, Viðurr* og *Sviðurr* er oprindelig personnavn, mens *Gǫllurr* er avledet av subst. *gǫll*.

Suffikset *-uðr (-aðr)* optreder i *Dǫrruðr, Geiguðr, Váfuðr, Jǫlfuðr* samt i sideformene *Hnikuðr (= Hnikarr)* og *Sviðuðr (= Sviðurr)*. Av disse er *Dǫrruðr* visstnok sammensatt med *hǫðr* (kjemper), i likhet med *Ǫnduðr, Andaðr* = ght. *Anthad* (egentl. motkjemper), og *Níðuðr* = ght. *Nīdhad*, ags. *Nīþhad*. Regelmessige avledninger av *a*-verber er *Geiguðr* og *Hnikuðr*, mens *Váfuðr* hører til *váfa, -fð*. *Sviðuðr* stemmer med mid.lat. *suet(h)idi* „svear“, og *Jǫlfuðr* er av ukjent oprindelse. Endelsen er ikke begrenset til verbale stammer (jfr. f. e. *Svásuðr, Vásuðr*, begge jettenavn), en utvidelse av bruken som vel skyldes de omtalte sammensetninger.

Endelsen *-nir* er av sekundær oprindelse, utgått fra stammer på *n* i forbindelse med *-ir*. Dette siste foreligger i virkeligheten i *Geirǫlnir (: Geirǫnul), Svǫlnir (: svalinn), Rǫgnir* (= got. *ragineis*). Også *Jólnir* og

Gapþrosnir er dannet med *-ir*, til *jóln* (æser) og partisippet *þroskinn*. *Sváfnir* og *Ófnir* er dannet av verbene *svæfa* og *_øfa_ (som *Draupnir* av *dreypa*). Derimot er *Geirlǫðnir, Grímnir, Gǫllnir* avledet av nomina ved endelsen *-nir*. Alle disse ord henviser til en germ. grunnform *-unja-*, idet de har *u*-omlyd, men mangler *i*-omlyd.

Endelsen *-ungr* foreligger i følgende Odensheite: *Gǫllungr, Loðungr, Yggjungr, Ýrungr*. Av disse viser bare *Yggjungr (: Yggr)* sammenheng med de almindelige personnavn på *-ungr* dannede av kortere navn *(Kollungr, Kǫrlungr, Sveinungr* o. s. v.: *Kollr, Karl, Sveinn)*. *Gǫllungr* hører til abstraktet *gǫll, Loðungr* til det konkrete *loði; Ýrungr* er fremgått av *_Ýringr_.